

Möten i parken

Länsstyrelsen
Kalmar län

Möten i parken

Meddelandeserien nr	2014:13
ISSN-nummer	0348-8748
Utgiven av	Länsstyrelsen Kalmar län
Ansvarig avd/enhet	Kulturmiljöenheten
Författare	Magdalena Jonsson, Veronica Olofsson
Omslagsbild	Stadsparken Kalmar
Fotograf omslagsbild	Liselotte Jumme
Tryckt hos	Kalmar läns museum
Upplaga	13 ex

Innehåll

Förord	5
Inledning och syfte	7
Stadsparker	9
Stadsparken i Oskarhamn	11
Presentation av parken	11
Historik	11
Parken idag	20
Parken i framtiden	29
Parkens värden	31
Bevarande-, vård- och informationsinsatser	33
Stadsparken i Kalmar	35
Presentation av parken	35
Historik	36
Parken idag	45
Parken i framtiden	49
Parkens värden	51
Bevarande-, vård- och informationsinsatser	52
Jämförelsen mellan stadsparkerna	54
Folkparker	55
Folkets park i Oskarhamn.	57
Presentation av parken	57
Historik	57
Folkparksminnen	64
Parken idag	67
Parken i framtiden	71
Parkens värden	72
Bevarande-, vård- och informationsinsatser	73
Folkets park i Kalmar	75
Presentation av parken	75
Historik	75
Parken idag	83
Parken i framtiden	85
Parkens värden	88
Bevarande-, vård- och informationsinsatser	89
Jämförelse mellan folkparkerna	90
Avslutningsvis	91
Källor	93

Förord

De svenska stadsparkernas kulturhistoria sträcker sig tillbaka till den moderniseringsfas i stadsbyggandet som inleddes omkring 1800-talets mitt. Den offentliga parken skulle vara ett centrum för bildning och stadens kulturliv, men också för nöje och underhållning. Parken skulle försköna stadsbilden, men också ha ett hälsobringande inflytande på befolkningen.

Tillträdet till de nya stadsparkerna skulle inte förbehållas någon särskild samhällsgrupp. Trots det kom de under sin inledande fas att främst fylla en viktig funktion för den framväxande borgerligheten. Stadsparken blev en viktig mötesplats för en borgarklass som utvecklat flanerandet till en särskild umgängeskunst.

Influenser till de offentliga parkernas utformning hämtades främst från Tyskland och England. I dessa länder blev parkerna centrum för borgerskapets moderna umgängeskultur, men särskilt i England betonades även det sociala behovet av gröna lungor i industristädernas undermåliga bostadsmiljöer. En svensk motsvarighet blev arbetarrörelsens Folkets park. Folkets park kom att bli en viktig alternativ samlingsplats för städernas växande arbetarbefolkning, där de fick det utrymme för politiska möten och rekreation, som inte alltid erbjöds i borgerlighetens stadsparker.

Länsstyrelsens syfte med projektet Möten i parken har varit att få en bättre bild av parkernas kulturhistoriska och sociala värden, att bedöma behov av bevarande-, vård- eller informationsinsatser samt att i nära dialog med resp. förvaltare analysera hur parkernas kvaliteter kan tas tillvara, utvecklas och fortsätta att brukas på bredast tänkbara sätt.

Förhoppningsvis kommer det framtagna materialet att vara en grund för det fortsatta arbetet med att bevara, vårda, använda och utveckla parkerna.

Birgitta Eriksson
länsantikvarie

Stadsparken i Oskarshamn hösten 2013.

Inledning och syfte

På uppdrag av Länsstyrelsen i Kalmar län har Bebyggelseenheten på Kalmar läns museum arbetat med projektet ”Möten i parken”. Arbetet har utförts under hösten 2013 av antikvarierna Magdalena Jonsson och Veronica Olofsson. Syftet med projektet har varit att titta närmare på hur fyra olika parker i Kalmar län använts historiskt sett, hur de används idag och vilka idéer ägare och brukare har kring parkens användning i framtiden samt att bedöma eventuella behov av bevarande-, vård och informationsinsatser. De fyra parkerna är de två stadsparkerna i Kalmar och Oskarshamn samt de två folkparkerna i Kalmar och Oskarshamn.

Arbetet har omfattat en kortfattad historik kring de två parktypernas olika bakgrund, varför de anlades och avsikten med dem. Därefter följer en genomgång av respektive park i form av en presentation, en historik med fokus på användning, en beskrivning av hur parken används idag samt en beskrivning av olika intressenters syn på parkens framtid. Texterna bygger dels på uppgifter i arkiv och litteratur men framförallt på intervjuer med ägare, representanter för olika verksamheter som bedrivs i eller i anslutning till parken samt privatpersoner. För varje park görs också en karaktärisering och värdering utifrån deras användning samt ett antal ställningstaganden när det gäller bevarande-, vård- och informationsinsatser. Avslutningsvis görs en jämförelse mellan de båda stadsparkerna respektive de båda folkparkerna för att se likheter och skillnader i deras utveckling.

De privatpersoner som intervjuats är slumpvis utvalda till exempel genom att personer i parken eller i verksamheter i anslutning till parken tillfrågats. Privatpersonerna som intervjuats har getts ett fingerat namn och en ungefärlig ålder. De personer som representerar ägare eller föreningar och andra verksamheter har namngivits eftersom de uttalat sig i egenskap av den verksamhet de företräder.

Rapporten ger naturligtvis inte en heltäckande bild av alla de åsikter och tankar som finns kring de olika parkerna. Det är ett i förhållande till båda städernas invånarantal mycket litet antal personer som intervjuats. Eftersom det ofta handlat om personer som vi mött i eller i anslutning till någon av parkerna är de flesta relativt väl förtrogna med att vara där.

Sedan rapporten skrevs har Kalmar kommun ändrat inställning när det gäller Folkets park i Kalmar. Man vill inte längre bygga bostäder i området utan avser att låta parken förbli en grön buffertzonen mellan Gamla industriområdet med Södra vägen och bostadsområdena söder om Folkets park. Resonemangen i rapporten utgår dock från de tidigare förutsättningarna.

Bland cypresser och rhododendron i Kalmar stadspark.

Stadsparker

De första idéerna om behovet av gemensamma gröna områden i städerna föddes under 1700-talet men det var i mitten av 1800-talet som idéerna började realiseras i Sverige till exempel i Örebro, Helsingborg och Eskilstuna. Då hade flera svenska städer vuxit sig så stora att den naturliga kopplingen till landsbygdens natur brutits. Städerna började lida av de framväxande industriernas utsläpp vilket påverkade människornas hälsa. Arbetarkvarter var trångbodda och sjukdomar och sociala problem påverkade människornas hälsa. Tanken var att stadsparkerna skulle vara en plats för motion och rekreation för alla stadens innevånare. Här skulle man kunna promenera i en vacker miljö. Parken skulle också vara en allmän samlingsplats och ett kulturellt centrum för staden och dess innevånare. Parkens träd och växter skulle också hjälpa till att rena stadens förorenade luft.

Redan från början fanns också ambitionen att göra något som utmärkte och förskönade staden. Träd med utmärkande växtsätt eller bladverk, blomsterplanteringar i avancerade mönster med växter som man själva drivit fram, slingrande gångar och öppna gräsytor var några av

de element som stadsparken skulle bestå av. För barnen ordnades lekplats och vattenkiosker och serveringar byggdes. Stadsparkerna blev också en plats för monument och offentlig konst. En del stadsparker kombinerades med friluftsmuseum i stil med Skansen i Stockholm. Många stadsparker fick en scen för musikarrangemang och teater. Däremot fick inga politiska möten hållas i stadsparkerna eftersom man i slutet av 1800-talet infört mötesförbud på offentliga platser på grund av rädslan för socialistisk agitation. Detta blev en viktig anledning för folkrörelserna att anlägga sina egna parker.

Stadsparkerna var tänkta att vara tillgängliga för alla samhällsgrupper men de blev först och främst en social arena för städernas borgarklass. Här flanerade man och här umgicks man. De blev statussymboler som vårdades minutiöst av anställda trädgårdsmästare med en stab av trädgårdsdrängar.

Under 1900-talet gjorde maskinerna sitt intåg i trädgårdsskötseln. Många stadsparker anpassades efter stora gräsklippare som rationaliserade skötseln när arbetskraften blev dyrare.

Utsnitt från 1898 års karta över staden Oskarshamn. På kartan ses stadsparken där såväl gångar som byggnader finns återgivna. Ur: Karta över utvidgning av stadsområdet 1898, 08-OHN-65, Lantmäteriets kartarkiv.

Stadsparkens gränser var ännu under 1940-talet otydliga och parken flöt samman med de lantliga omgivningarna. Ur: Ekonomiska kartan över Oskarshamn 1941, J133-5G9h45, Lantmäteriets kartarkiv.

Stadsparken i Oskarhamn

Presentation av parken

Stadsparken i Oskarhamn ägs och förvaltas av Oskarshamns kommun. Parken har ett centralt läge, strax söder om Stora torget. Parken sträcker sig söderut och avgränsas av Gamla kyrkogården och Södra Långgatan mot norr, Hantverksgatan mot väster och söder samt Parkgatan mot öster. Parkens totala yta utgör omkring 50 000 kvm.

Huvudentrén är förlagd till parkens norra del vid korsningen Södra Långgatan - Kyrkoallén. Här finns smidesgrindarna till den tidigare Stadsträdgården uppställda. Andra entréer finns bland annat vid Båtgatan, vid Åsavägen intill järnvägsstationen samt ett antal entréer längs Hantverksgatan. Parken har en kuperad terräng och på flera platser kommer berggrunden i dagen. Parkens norra del har en anlagd karaktär med slingrande gångar, klippta gräsmattor, rabatter, planterade träd och buskar med exotiska inslag. I denna del av parken ligger kyrkan. I parkens östra delar finns en näckrosdamm och ett utsiktsberg från vilket man har utblick över hamnområdet. Parkens södra del har mer karaktär av skogspark med barrträd och upptrampade stigar. I den sydvästra delen finns två fågeldammar och en temalekplats. I parkens västra del ligger Valhallaskolan. Inom parken finns flera utsmyckningar i form av monument och skulpturer. Det finns även ett lusthus på platsen där sommarrestaurangen Alphyddan tidigare låg, en tennisbana, en frisbeegolfbana och en mindre scen.

Historik

I köpingen Döderhultsvik fanns inga offentliga planteringar, men ganska snart efter att köpingen 1856 omvandlats till stad togs frågan upp. År 1862 bildades på initiativ av borgmästare Ludwig Dahlström ett s.k. ”planteringssällskap”, liknande föreningar hade startats i flera städer vid denna tid. Sällskapets främsta syfte var att

genom planteringar försköna staden. Varje medlem i sällskapet betalade en årsavgift.

Efter förslag från Planteringssällskapet köpte staden 1864 ett markområde om 8,3 hektar från ryttmästare Axel Carleson, Fredriksbergs herrgård för att där anlägga ”en plan för promenad och kyrkogård”. Området som då låg i södra utkanten av staden kallades allmänt ”mossen”, och bestod av tre mossar omgivna av klippor och en bit vildvuxen naturmark. Här påbörjades anläggandet av en park. Arbetet bekostades till stor del av insamlingar och donationer, men även av medel från stadens kassa. En bit in på 1870-talet var planteringssällskapet nästintill upplöst och ansvaret för parken var överflyttat till en planteringsnämnd och vidare 1891 till en parkstyrelse.

År 1874 uppfördes Oskarshamns kyrka och intill denna anlades året därpå en kyrkogård på en av de tre inköpta mossarna. De två övriga mossarna kom att omvandlas till stadspark. Länsgartner August Ericsson från Kalmar anlätades för att planera parken. Stora delar av parken kom att få formen av en naturpark karaktäriserad av slingrande promenadstigar bland framträdande bergsklippor och ljusa björkbestånd. Trädgårdsarkitekten Knut Bovin från Stockholm som studerat alla landets stadsparker

Oskarshamns kyrka uppfördes 1874 i stadsparkens norra del. Foto: R1677, Kalmar läns museums bildarkiv.

Flanörer i den nyanlagda stadsparken omkring år 1880. Foto: 45048-4, Kalmar läns museums bildarkiv.

uttalade sig i början av 1900-talet, i trädgårdstidningen Viola, att Oskarshamns stadspark var en pärla bland stadsparker och att denna naturpark var en av de mest tilltalande i landet. Stadsparken blev snabbt populär, i synnerhet hos den växande handels- och sjöfartsstadens borgerskap. Här kunde man äta, flanera och roa sig.

Redan 1869 uppfördes den första bygganden i parken, ett schweizeri. Det var källarmästare F O Bäckström som hade fått tillstånd att uppföra den lilla serveringsbyggnaden. År 1876 uppfördes det s.k. Forslundska templet, ett litet lusthus som även kom att kallas "Sista sucken", på en bergsknalle i parkens södra del. Kullen uppröjdes och planerades med stigar, soffor och bord några år senare.

År 1880 brann det endast fjorton år gamla schweizeriet ned och kom istället att ersättas av en ny sommarservering som fick namnet Alphyddan. Restaurangbyggnaden var både genom

namn och arkitektur typisk för det sena 1800-talet. På 1880-talet byggdes även ett ordenshus i parken, strax söder om kyrkogården. Ordenshuset kom att kallas för Valhall och användes inledningsvis av Frälsningsarmén samt senare som biograf. År 1883 beviljades apotekare C F Ström, styrelseledamot i Oskarshamns bryggeriaktiebolag, med medicinsk motivering, att få uppföra en paviljong för servering av kolsyrade läskedrycker och artificiella hälsovatten. Vid den lilla vattenkiosken kunde oskarshamnsborna "dricka brunn" fram till 1954 då byggnaden utdömdes och revs.

År 1891 anställdes en fast stadsträdgårdsmästare i Oskarshamn, Iwan Lindwall, som kom att vara verksam till 1918. Ett växthus uppfördes i parken och en bostad iordningsställdes. Växthuset och trädgårdsmästarebostaden uppfördes inom den del av stadsparken som till en början kallades "Växthusanläggningen", men som efter 1902 fick namnet Stadsträdgården. Områ-

Stadsparken besöktes ännu kring sekelskiftet 1900 framförallt av stadens borgerskap. Foto: Oskarshamn.jj30, Kalmar läns museums bildarkiv.

Sommarrestaurangen Alphyddan stod klar 1880 och erbjöd oskarshamnsborna mat och ända fram till 1976 då byggnaden brann ned. Foto: Döderhult218, Kalmar läns museums bildarkiv.

Vid den lilla vattenkiosken uppförd 1883 kunde stadsparkens besökare köpa svalkande drycker. Foto: Oskarshamn3, Kalmar läns museums bildarkiv.

Minnesstenen över ryttmästare J F Hultenheim, ägare till Fredriksbergs herrgård, restes 1899 som minne för hans insatser för staden.

det låg där Vallhallaskolan ligger idag. 1894 byggdes en stenkällare intill växthuset och 1896 uppfördes ett större fristående bostadshus till trädgårdsmästaren sedan denne bildat familj. Stadsträdgården försågs vidare 1898 med ett förmerings- och kulturhus med arbetsbord, vilket 1905 förlängdes till dubbel längd. År 1902 försågs växthusanläggningen med en portal med gjutjärnsgrindar med texten "Stadsträdgård" och stolpar av granit.

I samband med att stadsträdgårdsmästaren anställdes genomfördes en större satsning på parken. Parkens gångsystem utvidgades och sågs över, gräsmattor omlades, ytterligare planteringar tillkom, fasta sittplatser sattes upp och flyttbara parkbänkar köptes in och placerades ut i parken. År 1899 iordningsställdes ett område i parken där en bautasten med en skylt modellerad av Sigrid Blomberg restes som minnesmärke över J F Hultenheim för hans stora insatser för Oskarshamns stad. Under 1900-talets första hälft tillkom flera utsmyckningar av skulptören Arvid Källström från Påskallavik. Springbrunnen "Lekande barn" bekostades av medel från

Stadsträdgården med trädgårdsmästarebostaden och växthusen. Bilden är tagen 1957 strax innan byggnaderna revs inför Vallhallaskolans uppförande. Foto: Walter Grauers, Oskarshamns kommuns bildarkiv.

Parksamfonden. Skulpturen ”Råbock” från 1933 som står placerad på Bergströms kulle, en minnesplats för historieskrivaren Bergström, är bekostad av en privat donation. ”Näckrosflickan” i näckrosdammen och ”Notdragerskan” på utsiktsberget är gåvor från Oskarshamns pojkar. Den sistnämnda skulpturen skänktes till staden i samband med 100-årsjubileet. Tennisbanan i stadsparkens östra del anlades under 1930-talet av stadens Tennisklubb. På 1970-talet fanns även en liten omklädningsbyggnad intill banan.

Stadsparken var populär, men som tidigare nämnts framförallt bland stadens borgare. Så småningom kom dock större delar av stadens innevånare att hitta till parken. En bidragande orsak kan ha varit att Alphyddan som drivits som Stadshotellets sommarrestaurang togs över av den mer folkliga Stadskällaren. Under 1940- och 50-talet gjordes flera satsningar för att göra parken mer folklig och locka fler besökare. 1938 anlades den första kommunala lekplatsen i parken intill läroverket. Under 1940-talet anlades en djurpark i parkens sydvästra del. Här

Skulpturen ”Råbock” av Arvid Källström.

Samtliga skulpturer i parken är tillverkade av den oskarshamnsfödde skulptören Arvid Källström och genom olika donationer skänkta till stadsparken. Här ses "Näckrosflickan" och springbrunnen "Lekande barn".

fanns inhägnader för olika slags djur såsom älgar, hjortar, gäss, påfåglar, getter och t.o.m. en apa. Stadsträdgården började drivas som en handelsträdgård med försäljning till allmänheten. År 1954 revs den gamla vattenkiosken i parken och året därpå uppfördes en ny modern kaffeservering på dess plats. Året därpå, 1956, firade staden Oskarshamn 100-årsjubileum. En stor del av firandet förlades till stadsparken, vilket också kan ses som en del av att göra parken mer folklig. På en nyuppförd scen i parken hölls ett jubileumstal och vid gamla läroverket anordnades en jubileumsutställning och servering. En annan förändring var att 1 maj-mötena som fram till dess anordnats i Folkets park från 1958 istället förlades till stadsparken. Det var ett försök att locka fler till 1 maj-möten. År 1978 flyttade man evenemanget tillbaka till folkets park men sedan 1990-talet hålls de återigen i stadsparken.

På stadsparkens utsiktberg står skulpturen ”Notdragerskan”, vilken skänktes till stadsparken av Oskarshamnspojkarna i samband med stadens 100-årsjubileum.

Tennisbanan anlades under 1930-talet.

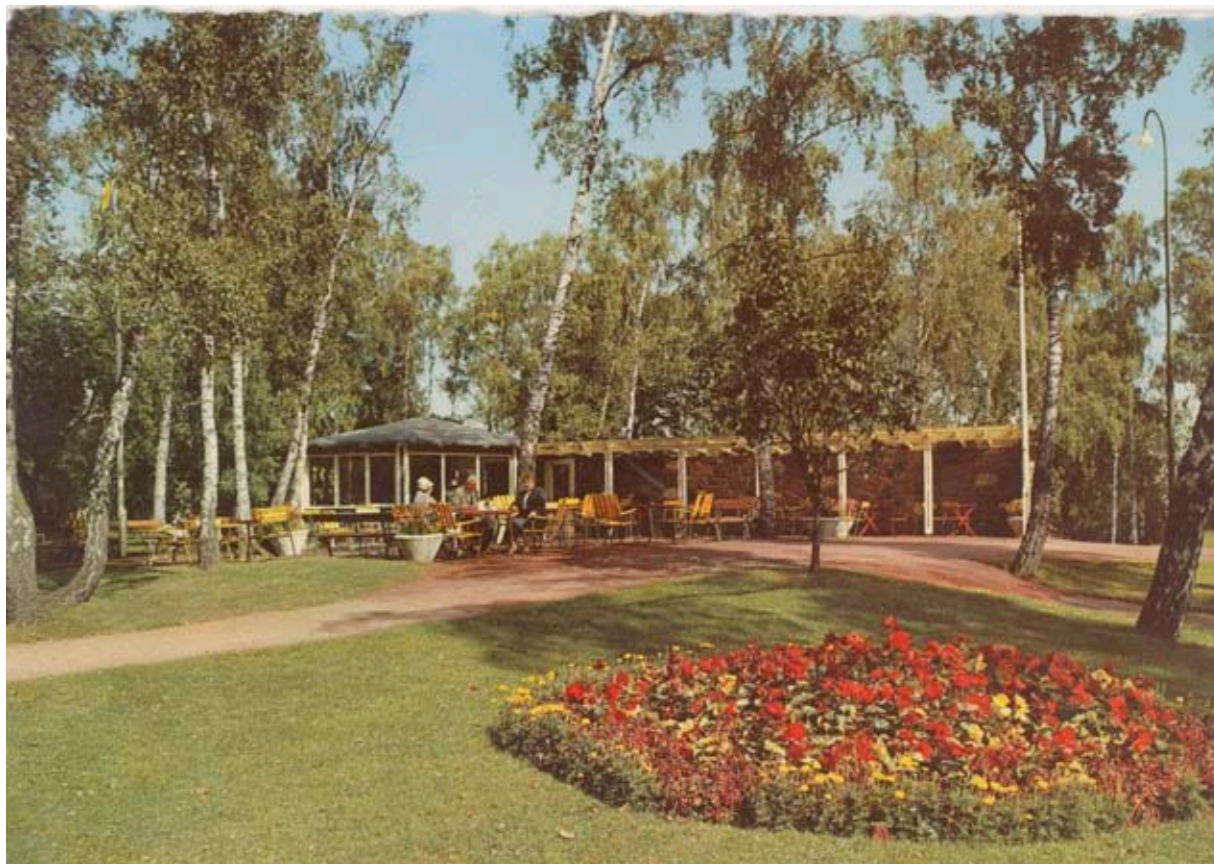
En del av stadens 100-årsfirande 1956 var förlagt till stadsparken. Inför jubileet uppfördes en scen i parken. Foto: Oskarshamns kommuns bildarkiv.

Efter andra världskrigets slut inleddes en expansiv period i stadens historia, vilket även i hög grad kom att påverka parken. Fram till 1940-talet fanns ingen stadsbebyggelse söder om parken, men när nu staden växte kom den nya bebyggelsen att nagga i stadsparkens ytterkanter och skapa tydliga gränser för parkens utbredning. Bland träden i stadsparkens södra del, invid Åsavägen, byggdes Centrala verkstadsskolan i slutet av 1940-talet. I parkens södra del byggdes bostadsområden med flerfamiljshus under sent 1940-tal och tidigt 1950-tal. Brandstationen utmed Hantverkargatan stod klar 1948. I början av 1950-talet hade läroverket öster om stadsparken blivit för litet och ritningar till ett nytt läroverk för 600 elever med placering mitt i stadsparken togs fram. De befintliga byggnaderna och växthuset i Stadsträdgården och ordenshuset Valhall revs år 1957 för att ge plats åt det nya läroverket, Vallhallaskolan. Byg-

get påbörjades 1959 och var ett av det största i stadens historia. Läroverkets byggnader placerades med en ambition om stor hänsyn till befintlig vegetation och med måttlig husskala. Runt skolan anlades en påkostad trädgårdsanläggning ritad av trädgårdsarkitekt Walter Bauer.

Ytterligare bebyggelse som uppfördes i parkens närhet var simhallen vid Hantverkargatan som stod klar 1960, två flerfamiljshus utmed Åsavägen som byggdes 1962 och Tingshuset vid brandstationen som togs i bruk 1965.

Under 1970- till 90-talet reducerades antalet verksamheter i parken, vilket sammantaget kom att påverka dragningskraften till stadsparken. Den statligt ägda sommarrestaurangen Alphyddan var uppskattad av oskarshamnsborna, som restaurang, men också för sin arkitek-

Kafébyggnaden byggdes 1955 och ersatte den äldre vattenkiosken. Efter återkommande inbrott och skadegörelse revs byggnaden 1992 och sedan dess har servering saknats i parken. Foto: Oskarshamn37jj, Kalmar läns museums bildarkiv.

tur och placering. Bland de tillfrågade oskarshamnsborna märker man att den utgjorde en betydande anledning för ett besök i stadsparken. När restaurangbyggnaden brann den 6 juli 1976 sörjdes den av många. Idag står ett litet lusthus på platsen där Alphyddan låg och den gamla stentrappan finns ännu kvar.

Utöver några personer i 70-årsåldern med minnen från besök i Alphyddan är det få personer som har några särskilda minnen knutna till stadsparken. Det kan tyda på att det sedan Alphyddan försvann inte direkt har funnits något som lockat de yngre innevånarna till parken.

Den lilla kaffeserveringen var i drift fram till början av 1990-talet. Då hade man under flera år haft problem med återkommande inbrott och skadegörelse. 1992 revs byggnaden och därmed bröts den ursprungliga traditionen med som-

merservering i stadsparken. Lusthuset "Sista sucken" vandaliserades under sent 1980-tal och puttades ned för en sluttning och skadades. Delar av lusthuset togs om hand av hembygdsföreningen, men har aldrig återuppförts.

Djurparken i parken drevs av kommunen fram till 1988 då en 4H-förening övertog drift och verksamhet. År 2003 drogs det kommunala bidraget in och verksamheten lades ned. En röd barack, ett gethus och en betongplatta samt några avgnagda trädstammar är kvarlämnade spår efter djurparken. År 2007 invigdes en ny temalekplats på den plats där 4H-gården tidigare låg. Det f.d. gethuset införlivades i lekplatsen. Baracken hyrs av olika skolor för elever som behöver miljöombyte.

Det genomförs årligen olika förbättringsåtgärder i parken. De senaste åren har det bland

Bilder från stadsparken 2013. Kvarvarande byggnader från djurparken, fågeldammen och en iordningjord stig i skog.

annat gjorts en översyn av de stigar som finns i skogen. För att tillgängliggöra dessa för fler användare, såsom barnvagnar, har ojämnheter på stigarna jämnats ut med bärlager. Förbättring av växtmaterialet sker också kontinuerligt. Gamla, dåliga björkar byts succesivt ut mot nya, ofta mer ovanliga trädslag, såsom *Prunus sargentii*, ett bergskörbärsträd som planterats vid kyrkan, flikig björk *Betula dalicaria*, rödblommig robinia och kentuckykaffe. De tidigare övergödda fågeldammarna har byggts om. I anslutning till den ena ankdammen och temalekplatsen har ett enkelt lusthus/skyddstak uppförts som skydd för besökare vid häftiga regn. I ett område mitt i parken har tolv prydnadsäppelträd av olika sorter planterats och några rhododendronbuskar. En grusad plan i parken där det tidigare legat en lekpark har planterats med växter som klarar den miljön, exempelvis backsippor, darrgräs och mandelblom. För att främja den biologiska mångfalden har fågelholkar i form av höghus satts upp, dammarna har försetts med luftning för att hållas friska och nedfallna träd i parkens skogsområden får ligga kvar för att främja både djurliv och lek.

Parken idag

Stadsparken ägs och förvaltas av Oskarshamns kommun. Parkingenjör Anne-Lena Werner är ansvarig för stadsparken och alla övriga planteringar i staden. Anne-Lena tycker att Oskarshamns stadspark är en vacker park, stor, centralt belägen och med utsiktsberg. Hennes målsättning är att ett besök i parken ska vara en upplevelse för alla sinnen! Hon vill att stadsparken ska uppfattas som en välanvänd park där det finns mycket saker att göra. Den ska vara välskött, snygg och trevlig. Hennes ambition är att det ska finnas upplevelser i parken, såsom dofter och blomsterprakt, och man som besökare ska kunna följa årstidernas växlingar i växtligheten. Hon tycker också att det ska finnas en biologisk mångfald i parken.

Stadsparken har idag många olika användare och i många olika åldrar, menar Anne-Lena.

Restaurang Alphyddan brann ned 1976, men trappan finns ännu kvar. Framför trappan låg en fontän vilken idag är en blomsterplantering.

Bergströms kulle är en minnesplats över telegrafkommissarie C F Bergström som skrivit mycket om Oskarshamns historia.

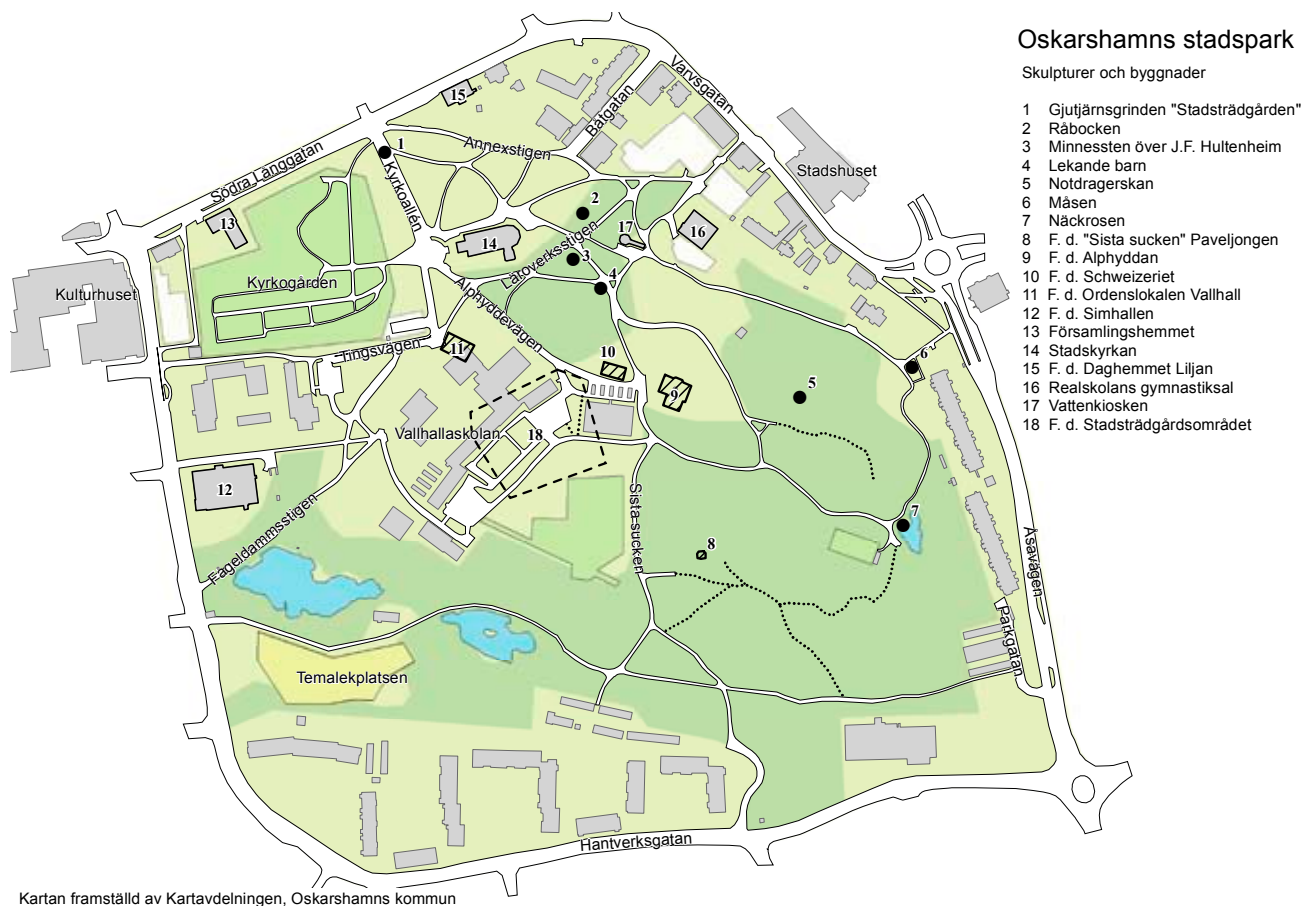
Stadsparkens huvudentré. De två smidesgrindarna stod ursprungligen vid stadsträdgården.

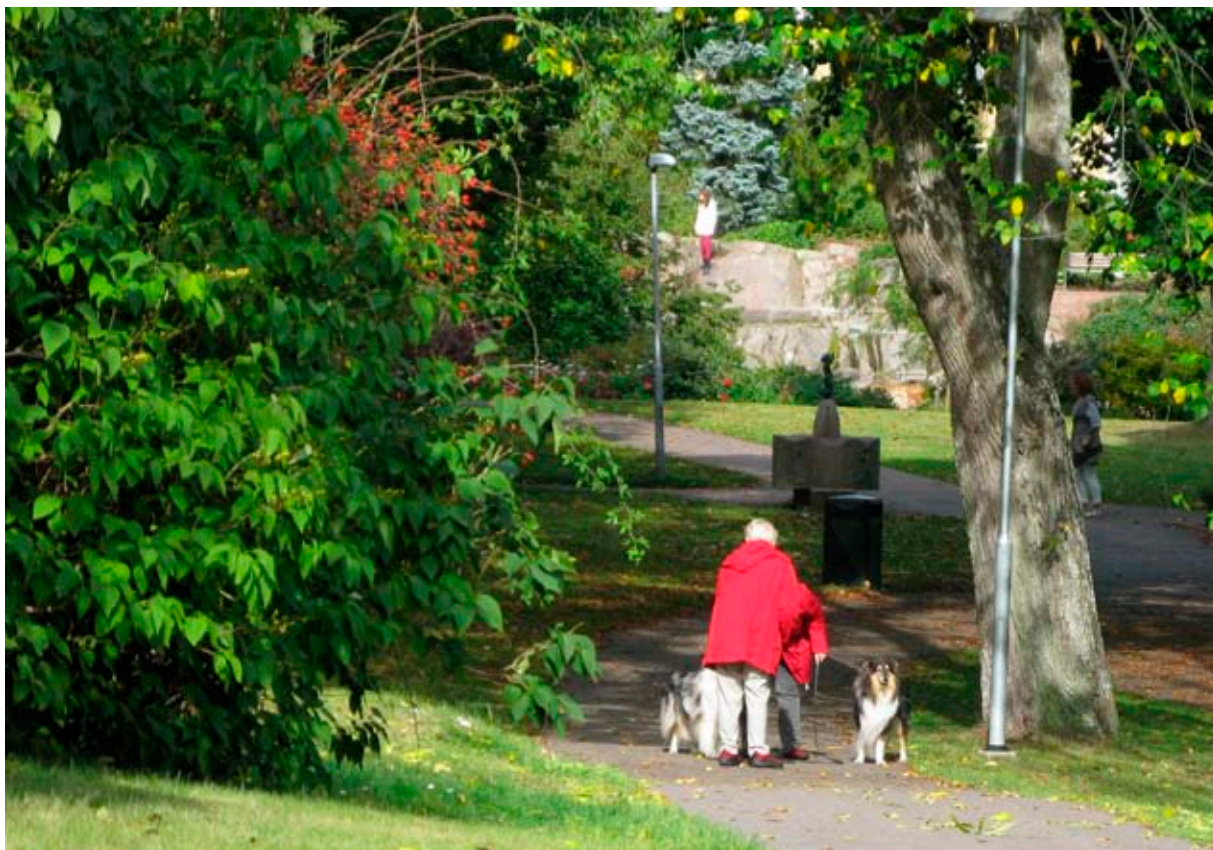
Lekplatsen lockar barn och barnfamiljer, skogen används av hundägare, orienterare, lekande barn och för promenader, de två fågeldammarna besöks flitigt av framförallt äldre, gräsyrtorna i parken används av eleverna vid Vallahallaskolan och under vissa år för utegympa sommardag. Tipspromenader, frisbeegolf och tennis är andra aktiviteter som man kan utföra i parken. Under sommaren hålls sporadiskt musikevenemang vid scenen av olika arrangörer. Några återkommande arrangemang är också 1 maj-firande och nationaldagsfirande.

Men trots dess många kvaliteter och många olika användare har parken en stor brist, menar Anne-Lena Werner, och det är att den är för anonym. Hon tror inte att alla oskarshamnsbor känner till dess existens. En anledning till dess anonymitet, det centrala läget till trots, menar Anne-Lena beror på att kyrkan som ligger vid parkens huvudentré skymmer parken.

Hjärt- och lungsjukas förening i Oskarshamn har nyligen i samarbete med kommunen anlagt Hälsans stig. Hälsans Stig är ett europeiskt projekt med stöd av EU som finns i till exempel Finland, Danmark, Tyskland och Irland. Runtom i Sverige finns det idag drygt 100 promenad- och motions slingor, alla placerade i attraktiva promenadstråk. Hälsans Stig i Oskarshamn går delvis igenom stadsparken. Arne Nilsson, sekreterare i föreningen, berättar att tanken är att slingan ska vara tillgänglig för alla och att promenadslingan är anlagd efter särskilda normer. Utmed hela slingan finns orienteringstavlor uppsatta. Informationsbroschyrer om Hälsans stig och stadsparken har spridits ut på olika offentliga platser i staden.

Sedan tre år tillbaka anordnar Hjärt- och lungsjukas förening varje vecka under sommaren tipspromenad i parken. I somras besöktes tipspromenaden som mest av 100 personer. Utö-

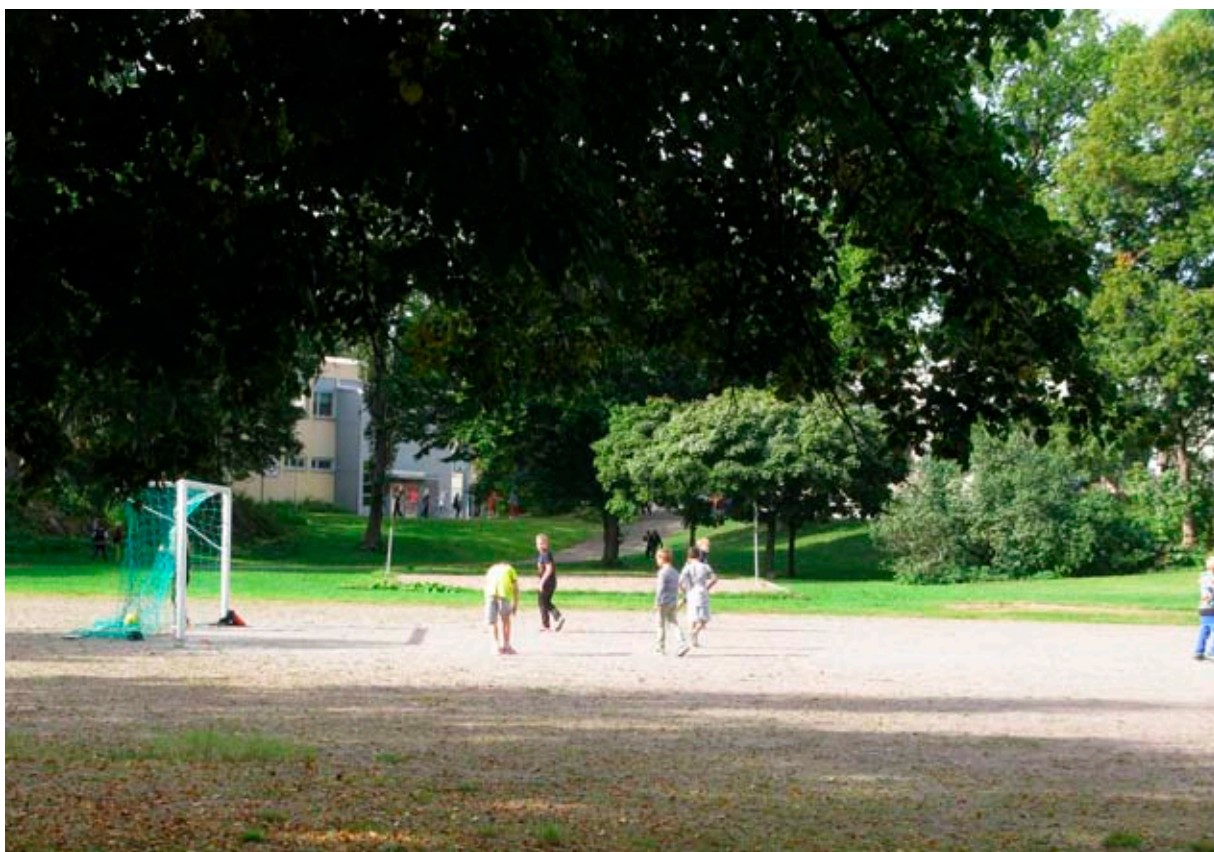
Stadsparken i augusti 2013. Lekande skolbarn och promenerande hundägare är flitiga användare av parken.

ver tipspromenader anordnar föreningen även stavgång, vilken ibland förläggs till stadsparken.

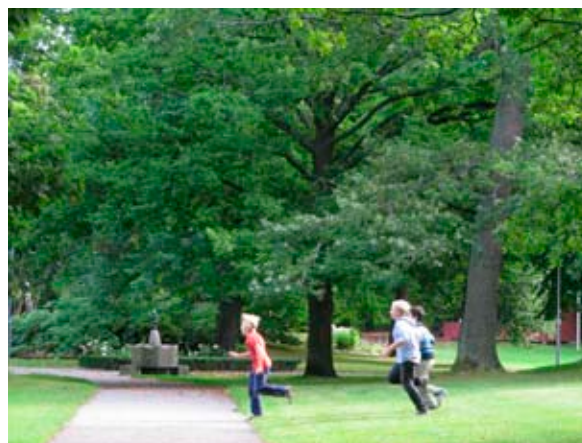
Det finns flera andra aktörer som använder stadsparken på olika sätt. Flera av dessa har sin ordinarie verksamhet förlagd i eller i anslutning till parken, såsom skola, fritidsgård och pensionsboende. Valhallaskolan ligger i stadsparkens västra del. Kjell-Åke Holmberg som är rektor för åk 7-9, tycker att skolan har ett fantastiskt läge som skolan har stor nytta av. Marie Finnman som är rektor för förskoleklass – årskurs 6, menar att parken ger ett lugnt klimat, vilket betyder mycket särskilt för de mindre barnen. Parken används mycket av skolans elever, framförallt inom idrottsämnet, för exempelvis löpning, orientering, lekar, bollspel och frisbeegolf. En gång om året arrangeras även Skoljoggen, vilken startar vid scenen i parken. NO-undervisningen använder också parken till viss del. Valhallaskolan var tidigare en högstadieskola, men sedan höstterminen 2012 har skolan elever från förskoleklass till årskurs 9. I samband med detta uppfördes en ny skolbyggnad i

parken. Skolans gränser mot parken är väldigt otydliga, i synnerhet mot väster och söder. Kjell-Åke berättar att för de övre årskurserna har de otydliga gränserna inte särskilt stor betydelse eftersom de äldre eleverna får lämna skolområdet. För de lägre årskurserna är det däremot ett större problem och rektor Marie Finnman säger att det ibland upplevs lite besvärligt att det inte finns några tydliga avgränsningar mot parken.

I anslutning till Vallhallaskolan ligger Stadsparkens fritidsgård. Verksamheten vänder sig i första hand till ungdomar i högstadiet och gymnasiet. Fritidsgården har öppet mån-lör och fredagar och lördagar har man kvällsöppet fram till kl. 23. Annika Arvidsson arbetar på fritidsgården och berättar att ungdomarna som besöker fritidsgården vistas mycket i parken och för att komma till fritidsgården måste man passera genom parken. På fritidsgården kan ungdomarna låna frisbee och bollar. Fritidsgården har vanligen inga arrangemang i parken, man har vid ett tillfälle hyrt in ett eventföretag från Kalmar som

hade hoppborg och segway i parken. Ett årligen återkommande arrangemang i Oskarshamn är Kulturnatten, då fritidsgården bland annat anordna grillning i parken. Sommartid kan tjejgruppen vara i parken för kubbspel, akvarellmålning och fika.

Oskarshamns kyrka och gamla kyrkogården ligger alldeles intill huvudentrén till stadsparken. Kyrkoherde Magnus Wihlborg berättar att församlingen anordnar allsång i parken en gång varje sommar. Utöver det anordnar man även "Kyrkans dag" i parken, vilket är en avslutning på församlingens barn- och ungdomsarbete, samt barnomsorgssamlingar inför sommaren. Församlingen har tidigare under ett par år haft "Riddarskola" då man bjudit in skolorna till gästbud i parken. Magnus Wihlborg tycker att kyrkan har en underbara omgivning och är tacksam över den närhet till naturen som parken ger. Kyrkogårdschef Asbjörn Karlsson berättar att kyrkogårdsförvaltningen har visst samarbete med kommunens parkingenjör Anne-Lena Werner angående exempelvis träd som påverkar kyrkogården respektive stadsparken, inköp och utplacering av planteringsurnor för att skapa symmetri. Många besökare som ska till såväl kyrkan som stadsparken passerar kyrkogården. Många besökare kan nog uppleva att kyrkomiljön och stadsparken är delar av samma anläggning, tror Asbjörn. Det finns inga tydliga gränser och parken går alldeles in på kyrkan.

Stadsparken saknar servering, men sedan fem år tillbaka finns ett hotell inrymt i den gamla simhallen. Hotellet Ett har en restaurang med uteservering under sommartid. På uteserveringen har man en fin utblick mot parken och dammen. Lisa Johansson, receptionist på hotellet, berättar att en del av stadsparkens besökare kommer och fikar. Närheten till temalekplatsen gör att det är många föräldrar med barn som kommer för att låna toaletter eller köpa något litet.

Träffpunkt Solbacka är ett av nio dagcenter som vänder sig till alla pensionärer i kommu-

nen. Träffpunkten är förlagd till pensionärsboendet Solbacka som ligger strax väster om parken. Charlotte Holgersson som arbetar på dagcentrat berättar att man under sommarhalvåret kontinuerligt besöker stadsparken. Man promenerar och fikar. Fikat intas vanligen på stående fot eller på en filt i gräset. För några år sedan anordnade Träffpunkten i samarbete med Anhörigstödet en aktivitetsdag i stadsparken. Man höll till i området vid scenen och reste även ett partytält intill. Under dagen fick besökarna bland annat prova på Chi-gong, volleyboll, boccia och massage. Och underhållning av Kurt och hans vänner. Dagen var mycket välbesökt och uppskattad.

De intervjuade oskarshamnsborna ger en påtagligt entydig bild av stadsparken. De gillar sin stadspark. Stig (70) är en av dessa och han tror att Oskarshamnarna är stolta över sin stadspark. Magnus (65) tycker att det är bra att parken finns och menar att "Den är en lunga för staden.". Han tror också att de allra flesta stadsborna inser parkens stora värde. De allra flesta av de tillfrågade personerna framhåller att de tycker att det är en trevlig och vacker park. Flera lyfter särskilt fram blomsterplanteringarna. Lisa (30) uppskattar utöver planteringarna framförallt dammarna. Flera betonar också att de uppskattar parkens variationer. Tuva, Alice, Stina och Anna (12) berättar att de särskilt gillar att det är så mycket skog i parken.

Trots alla positiva omdömen, är det många som berättar att de sällan besöker parken mer än som genomgångsstråk när de ska någon annanstans. De som verkar använda parken allra mest frekvent är hundägarna. Martin (30) och Linda (25) besöker parken 4-5 gånger/dag för hundpromenader. Ingrid (85) besöker parken lika ofta och hon tycker att det är ett bra ställe att gå ut med hunden. Förutom hundägarna är eleverna vid Vallhallaskolan också flitiga användare. Tuva, Alice, Stina och Anna (12) går på Vallhallaskolan, i annexet, och använder Stadsparken som sin skolgård. I parken brukar de spela fotboll, leka kurragömma, etc.

Temalekplatsen från 2007 inbjuder till lek och ligger på den plats där djurparken tidigare låg.

De många änderna i fågeldammen lockar besökare.

Temalekplatsen är stor anledning till besök. För småbarnsföräldern Lisa (30) är temalekplatsen hennes främsta anledning till att besöka stadsparken är. Mali (35) har också barn och besöker främst parken för temalekplatsen, för att leka eller för att äta picknick med familjen. Familjen uppskattar att vara i parken, men förundras ofta över att det är så lite folk där.

Bengt (70) och Britt (65) är de enda som berättar att de ibland går på tipspromenad i parken. Britt är den enda som berättar att hon ibland även promenerar på Hälsans stig.

Arrangemangen i parken är få idag, vilket också märks bland de tillfrågade. Endast några få berättar att de varit på några arrangemang i parken. Gunnar (75) brukar gå till parken för att delta på nationaldagsfirandet och även på allsångkväll. Britt (65) och José (60) brukar besöka parken för att delta i 1 maj-firandet.

Parken i framtiden

Parkingenjör Anne-Lena Werner hade gärna sett att antalet användare i parken var ännu fler. Hon har därför för avsikt att under de kommande åren arbeta för att göra parken mer känd bland oskarshamnsborna.

De tillfrågade oskarshamnsborna ger ett samstämmigt svar om parken i framtiden. De har alla likande funderingar och önskemål kring stadsparkens användning. De allra flesta tycker att det händer för lite i parken idag. Förslagen på hur man skulle kunna levandegöra parken handlar framförallt om fler arrangemang i parken och att det borde finnas någon typ av servering. José (60) säger att han saknar pulsen i parken. Han efterlyser mer ”Hyde Park”-känsla med uppträdanden, skämtsam underhållning, uteserveringar, lite torgkänsla. Ett förslag som han för fram är att olika föreningar turas om att anordna och ansvara för olika evenemang. Man behöver ändra attityden, menar han, och tycker att det är något för ”Attraktiva Oskarhamn” att jobba vidare med.

Stadsparken är en lämplig plats för olika musikarrangemang, men för att dra fler evenemang till parken behövs en bättre scen, menar parkingenjör Anne-Lena Werner. Den befintliga scenen är liten och i behov av renovering. Det skulle behövas en större scen med omklädningsrum och toaletter. Många av de tillfrågade oskarshamnsborna håller med om att scenen borde nyttjas mer än vad man gör idag, framförallt till musikunderhållning och allsångskvällar. David (30) tycker att parken skulle lämpa sig för konserter. Mali (35) skulle gärna se att det fanns mer underhållning för barn. Kyrkoherde Magnus Wihlborg tycker att den nuvarande scenen fungerar dåligt. Förutom att den är i dåligt skick är den också alldeles för hög, menar han. Marie Finnman, rektor för f6 – åk 6 på Vallhallaskolan, framför från skolans sida ett önskemål om runda sittgrupper på trall framför teaterscenen så det går att sitta och umgås när någon uppträder på scenen. Fler sittplatser framför scenen är det många av de tillfrågade som har framfört.

Stadsparkens planteringar följer ett nytt färgschema för varje år. 2013 gick planteringarnas blomsterprakt i färgerna purpur, rött och vitt.

Parken saknar idag servering, men i det nystartade Hotell Ett (gamla simhallen) som ligger i anslutning till parken finns en restaurang med uteservering som vetter mot parken. En särskild servering i parken tror dock Anne-Lena skulle ha positiv effekt på användandet av parken och dessutom återkoppla till en historisk tradition. De allra flesta som tillfrågats håller med om detta och tror att en sommarservering skulle göra parken betydligt mer välbesökt. Många önskar sig något liknande den sommarrestaurang (Alphyddan) som brann, medan andra tycker att ett kafé eller en glasskiosk skulle räcka. Gunnar (75) tycker att man borde återskapa den berså som fanns tidigare i anslutning till ett sommar-kafé.

Flera av de tillfrågade anser också att det borde finnas fler aktiviteter i parken. Annika Arvidsson berättar att ungdomarna på fritidsgården under många år önskat en skatebana i parken. Arne Nilsson sekreterare i Hjärt- och

En servering i stadsparken är efterfrågad av oskarshamnsborna. Av det tidigare kaféet finns endast bottenplattan kvar, liksom uteserveringens mur och pergola.

lungsjukas förening berättar att föreningen har framfört önskemål om en utomhus-träningsanläggning i parken som passar för äldre personer. Anne-Lena Werner avslöjar att det finns planer på att under nästa år anlägga ett utomhusgym i parken i anslutning till Hälsans stig, vilket hon hoppas kan få fler att hitta till stadsparken. Rektor Marie Finnman berättar att det från skolans elever finns flera önskemål såsom exempelvis en terräng/motorikbana, grillplats med tak över, en uppspölad isbana på vintern och skidspår.

Thomas Gren, stadsarkivarie, tror att det behövs en publikdragande byggnad i parken för att öka användningen och få fler att upptäcka stadsparken. Den skulle kunna fungera som en publikmagnet med serveringsmöjligheter, exempelvis ett konstmuseum. Denna byggnad skulle lämpligen kunna uppföras i närheten av utsiktsberget mot Näckrosdammen, tror Thomas. Gunnar (75) är inne på ett liknande spår och tycker att man borde bygga något i parken som lockar folk, exempelvis ett museum.

Martina (30) tar upp parkens anonymitet och tycker att man borde skapa tydligare entréer till parken. I synnerhet tycker hon att man borde satsa på en entré mot hamnen och skapa något lockande i parken som inbjuder folk från Gotlandsfärjan. Stadsarkivarie Thomas Gren tror också att man behöver öppna upp parken mer mot vattnet. Det finns idag planer på att bebygga inre hamnen och skapa ett grönt stråk ner mot vattnet i Millennieparkens förlängning, vilket Thomas tror skulle gynna parkens användning.

Annika Arvidsson på Stadsparkens fritidsgård anser att man borde förbättra belysningen i parken. Kyrkogården är bra upplyst, men övriga parken är mycket mörk, framförallt under höst och vinter, menar hon. Alla ungdomar som kommer till fritidsgården måste gå hem genom parken. Det är också flera av de tillfrågade oskarshamnsborna som tar upp denna fråga. Martin (30) brukar gå ut med hunden i parken på kvällarna och tycker att den är lite för mörk. Emelie (15) brukar besöka fritidsgården och

passerar då genom parken kvällstid. Hon upplever också att parken är för dåligt upplyst.

Ett annat problem som Annika Arvidsson på Stadsparkens fritidsgård upplever är att det under skoltid uppehåller sig många alkoholister och missbrukare i parken. Det är också något som flera av de tillfrågade oskarshamnsborna tar upp som ett problem.

Många av de tillfrågade framhåller också vikten av att parken sköts och att man håller efter nedskräpning. Några av de tillfrågade önskar att det gröna i parken utvecklades ytterligare. Britt (65) tycker att det är en vacker park, men skulle gärna se att det fanns fler blomsterarrangemang, vilket fler tycker. Agneta (65) skulle gärna se att det fanns skyltar vid träden där det stod vad de hette och Gunnar (75) skulle gärna se att det fanns fler skulpturer i parken.

Charlotte Holgersson på Träffpunkt Solbacka, anser att det ur äldresynpunkt borde det finnas fler sittplatser i parken, fler parkbänkar, bord och papperskorgar. Det vore också bra om det fanns fler toaletter i parken. Träffpunkten och de matgrupper som finns för pensionärer skulle kunna använda parken mer om det fanns möjlighet att ordna lunch i parken, exempelvis ett enklare utomhuskök med diskbänk och vatten samt en grillplats.

Anne-Lena Werner berättar att det finns ett medborgarförslag om att anlägga en hundrastgård intill skogen i parken med staket, hundlatriner, bord och bänkar. Med relativt enkla medel skulle det kunna öka användningen av parken, menar Anne-Lena. En hundrastgård är det flera av de tillfrågade hundägande oskarshamnsborna som önskar.

Kjell-Åke Holmberg, rektor i åk 7-9 på Vallhallaskolan, lyfter fram trafiksituationen kring skolan som ett problem. Han berättar att det från skolan finns ett önskemål om en ändrad trafiksituation i parken. Idag sker både in- och utfart via entrén vid kyrkan. Från skolan finns önskemål om att man ordnar en slinga där infart sker vid kyrkan och utfart vid Hotell Ett.

Parkens värden

En viktig uppgift som stadsparken hade då den anlades och som den ännu har, är att erbjuda rekreation och nöjen åt stadens innevånare och besökare. Den sociala funktionen kan också ses som ett av parkens viktigaste värden. Stadsparken i Oskarshamn blev efter anläggandet snabbt en populär mötesplats, i synnerhet hos stadens borgerskap vilket är intressant ur ett socialhistoriskt perspektiv, såväl lokalt som nationellt. Under 1900-talet avtog så småningom de sociala skillnaderna och parken kom att bli en mötesplats för en bredare massa. Parkens aktivitetsutbud blev också rikare med tennisbana, djurpark, scen, kafé och fritidsgård. Stadsparken utgör alltså en viktig social arena i Oskarshamn, en plats för lek, umgänge, avkoppling, rörelse och aktivitet.

Stadsparken utgör även en viktig del av Oskarshamns stads kulturhistoria. I den unga staden Oskarshamn kan skapandet av stadsparken ses som ett tydligt tecken på den ambition och framåtanda som fanns i staden under det sena 1800-talet. Stadsparken i Oskarshamn anlades, i likhet med alla andra stadsparker som tillkom runt om landet vid den här tiden, enligt ett rådande ideal om att skapa en sund miljö i den ohälsosamma miljö som de industrialiserade städerna utgjorde. Parken i Oskarshamn hade då den anlades en placering i stadens utkant, men i takt med stadens tillväxt har den blivit ett viktigt stadsbyggnadselement och utgör idag en grön oas mitt bland stadens byggnader och gator.

Stadsparken rymmer även viktiga skönhetsvärden. Stadsparken förskönar staden, vilket också var ett av parksällskapets främsta syften med anläggandet av parken. Stadsparken i Oskarshamn är en variationsrik och välskött park. Parkens utformning har naturligtvis förändrats under åren, men parkanläggningen är i sina grunddrag ännu bevarad såsom den anlades. Parkens struktur präglas i mångt och mycket av den landskapsliknande engelska parkstilen som var på modet vid det sena 1800-talet. Att parken anses vara en vacker och uppskattad plats bland Oskarshamns innevånare är tydligt. Oskarshamnsborna är stolta över sin stadspark.

Oskarshamnsborna är stolta över sin stadspark och tycker att det är viktigt att den sköts om och utvecklas.

Bevarande-, vård- och informationsinsatser

Stadsparken används idag av många. Besökarna är i olika åldrar och använder parken på olika sätt. Det här projektet har dock visat att det finns en entydig önskan hos såväl ägaren Oskarshamns kommun som hos allmänheten att parken används i ännu större grad. Hur ökar man då angelägenheten för innevånarna? Vad krävs för att utveckla verksamheterna i parken och göra dem mera tillgängliga för besökare? Hur kan parkens kvaliteter tas tillvara, utvecklas och fortsätta att brukas på bredaste tänkbara sätt?

Stadsparken som helhet saknar skydd i gällande detaljplan, men det finns flera objekt i parken och dess närhet som är försedda med skydd. Kyrkan i parkens norra del är skyddad enligt 4 kap. av Kulturmiljölagen och i gällande detaljplan står att området runt kyrkan inte får inhägnas. I parken södra del finns en detaljplan som reglerar ett markområde som tidigare hörde till djurparken, men som idag används som parkeringsplats. I denna plan från 2006 har de kvarvarande träden i området skydd mot fällning. Den f.d. simhallen vilken idag inrymmer hotellverksamhet är i plan från 2008 försedd med bestämmelser (q) som skyddar mot exteriör förvanskning. Inom området krävs marklov för trädfällning. Det gamla läroverkets byggnader i parkens nordöstra del är samtliga försedda med skyddsbestämmelser (q) i plan från 2004 vilket skyddar exteriörerna mot förvanskning.

Det här projektet har främst fokuserat på användandet av parken, men ett viktigt syfte hos en park är framförallt att vara en vacker plats i staden. Att Oskarshamns stadspark är vacker och att man uppskattar den som en grön oas i staden, är det många av de tillfrågade som betonar. Ett viktigt fokus i parkens framtida förvaltning måste vara att parken även fortsättningsvis ska upplevas just som en vacker plats i staden. Parkens skötsel med välansade planteringar, variation i växtlighet, uppsikt på nedskräpning och fina gångar är en förutsättning för parkens användning.

Att stadsparkens scen borde användas mer är alla de tillfrågade enade om. Bilden är tagen i samband med ett musikarrangemang för skolelever 2002. Foto: Lars Olofsson, Oskarshamns kommun.

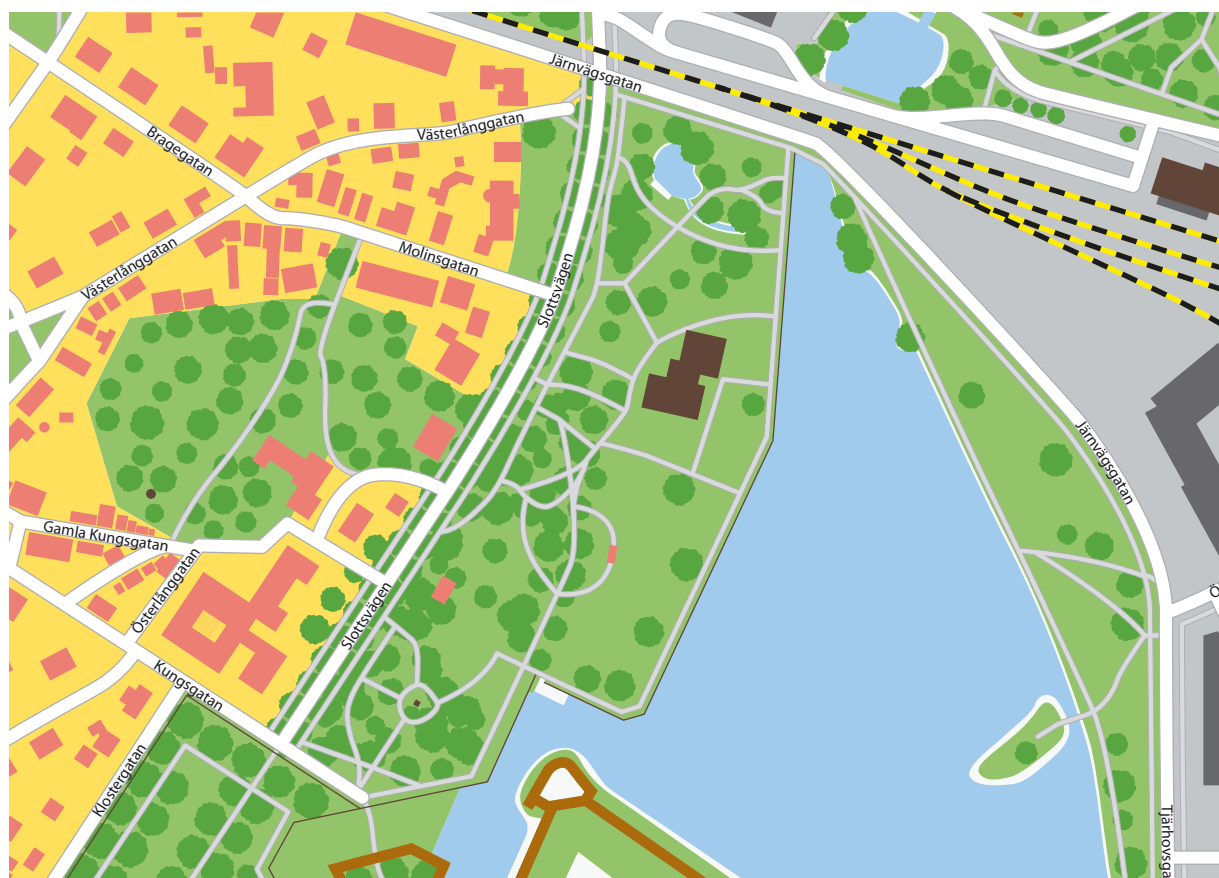
Parkens sociala funktion för stadens innevånare skulle kunna vara större. I det här projektet har flera olika behov och önskemål knutna till parkens användande utkristalliserats. Oskarshamnsborna skulle gärna se att det fanns fler anledningar till att besöka parken. Fler arrangemang och aktiviteter i parken efterfrågas av de flesta som tillfrågats, och då framförallt musikarrangemang. En förutsättning för att det ska kunna bli fler evenemang i parken är att scenen rustas upp och eventuellt utrustas med omklädningsrum och toalett.

Utöver arrangemangen är det framförallt en servering som efterfrågas. En sommaröppen servering skulle vara en given anledning till att besöka parken under veckans alla dagar. Det skulle också vara att återuppta en tradition som funnits i parken sedan den anlades, men som varit bruten sedan serveringen revs i början av 1990-talet.

Hundägarna är kanske den grupp som använder parken allra mest frekvent idag. Ett tydligt önskemål hos dessa är att anlägga en inhägnad hundrastgård någonstans i parken. Med relativt små medel borde man lätt kunna inordna en sådan i den stora parken, utan att några av parkens värden tar skada.

Utsnitt av karta över Kalmar från 1906.

Utsnitt av karta över Kalmar 2013.

Stadsparken i Kalmar

Presentation av parken

Kalmar stadspark ligger sydväst om Kalmars centrum Kvarnholmen, mellan järnvägen med Södra vägen i norr och Kalmar slott i söder. I öster utgör Slottsfjärden med Kalmarsund i förlängningen en tydlig gräns som samtidigt blir en vacker vy som förlänger parken. I väster bildar Slottsallén med sin pampiga sekelskiftesbebyggelse gräns mot Gamla stadens villor.

Stadsparken i Kalmar har en rektangulär form i nord-sydlig riktning men rektangeln har ett knä på mitten. Parken har flera entréer. Huvudentrén är förlagd till Slottsallén in till restaurang Byttan och Kalmar konstmuseum. Dessutom finns entréer till parken i vart och ett av de fyra hörnen. Mot norr, väster och delvis mot söder avgränsas parken av en idegränshäck. En mur av kalksten utgör gräns mot vattnet i väster och delvis i söder. Parkens trädbestånd är koncentrerat till de norra, västra och sydvästra delarna. Öppna gräsytor finns främst i parkens sydöstra del. Blomsterplanteringar, minnesmärken och skulpturer finns på flera platser i parken. I den norra delen av parken finns en damm med en liten bäck. Dammen tillsammans med Slottsfjärdens vattenspegel ger parken ett rikt fågelliv med främst änder och svanar. Centralt placerat i parken, nära Byttan och konstmuseet finns en lekplats. In till lekplatsen finns ett lusthus som flyttades till stadsparken från den Rosénska trädgården i Gamla staden. Lusthuset är byggt på 1700-talet. Nära lekplatsen och lusthuset ligger också stadsparkens scen där man håller konserter sommartid. Utmed Slottsallén i parkens västra kant ligger den före detta trädgårdsmästarbostaden. På flera platser i parken finns fasta sittplatser. Dessa är ofta placerade i anslutning till parkens planteringar och rabatter med vattnet och slottet i blickfånget.

Stadsparken ägs och förvaltas av Kalmar kommun. Parken är, liksom då den anlades, främst ett rekreationsområde. Kalmarborna går,

Ingång till stadsparken från norr.

joggar, cyklar och leker i parken. Det förekommer en del ordnade aktiviteter till exempel sommarkonserter men stadsparken utmärks främst av att besökarna spontant hittar på olika saker.

Stadsparken i Kalmar är en del av ett riksin-tresse för kulturmiljövården (H 48) som sträcker sig från Varvsholmen i norr, via Kvarnholmen till Stensö i söder. Inom hela området finns det flera byggnader och anläggningar som på olika sätt varit betydelsefulla för Kalmar stad.

Området som utgör stadsparken är också en del av den medeltida staden Kalmar. Hela det område som engång omfattade den medeltida staden utgör fornlämning RAÄ 94. Detaljplan för stadsparken finns från 1940. Då markeras området som park, plantering och allmänplats. Delar av stadsparken fick en ny detaljplan i samband med bygget av konsmuseet. Då skyddades restaurang Byttan med terrassen mot söder med q i planen.

Utanför stadsparken, men ändå som en viktig del av den, ligger slottet som en påminnelse om stadens historia.

Stadsparksdammen 1930. Fotograf okänd. Källa: Kalmar läns museum

Historik

År 1861 fattade Kalmar stad beslutet att marken som omfattade dåvarande balkplanen, Krusenstjernska gården och Slottslyckan skulle göras om till promenadstråk. En utdragen rättsprocess med ägaren av den Krusenstjernska gården samt brist på pengar gjorde att arbetet med anläggandet dröjde. Först 1874 hade familjen Krusenstierna lösts ut. Då hade också järnvägen mellan Kalmar och Emmaboda invigts. Problemet var nu att få fram pengar till projektet att bygga en park. Den frågan löstes genom att en av stadens främsta handelsmän och industriledare Johan Jeansson donerade först en summa på 6000 kronor och därefter ytterligare penningssummor för att färdigställa projektet. Ritningarna till den nya parken togs fram av länsgartner August Ericsson. Han kom även att rita den nya restaurangen i stadsparken. Det var en rund träbyggnad med öppna verandor som i folkmun döptes till Byttan. Stadsparken stod klar och överlämnades till staden 1880 och året därpå stod Byttan klar.

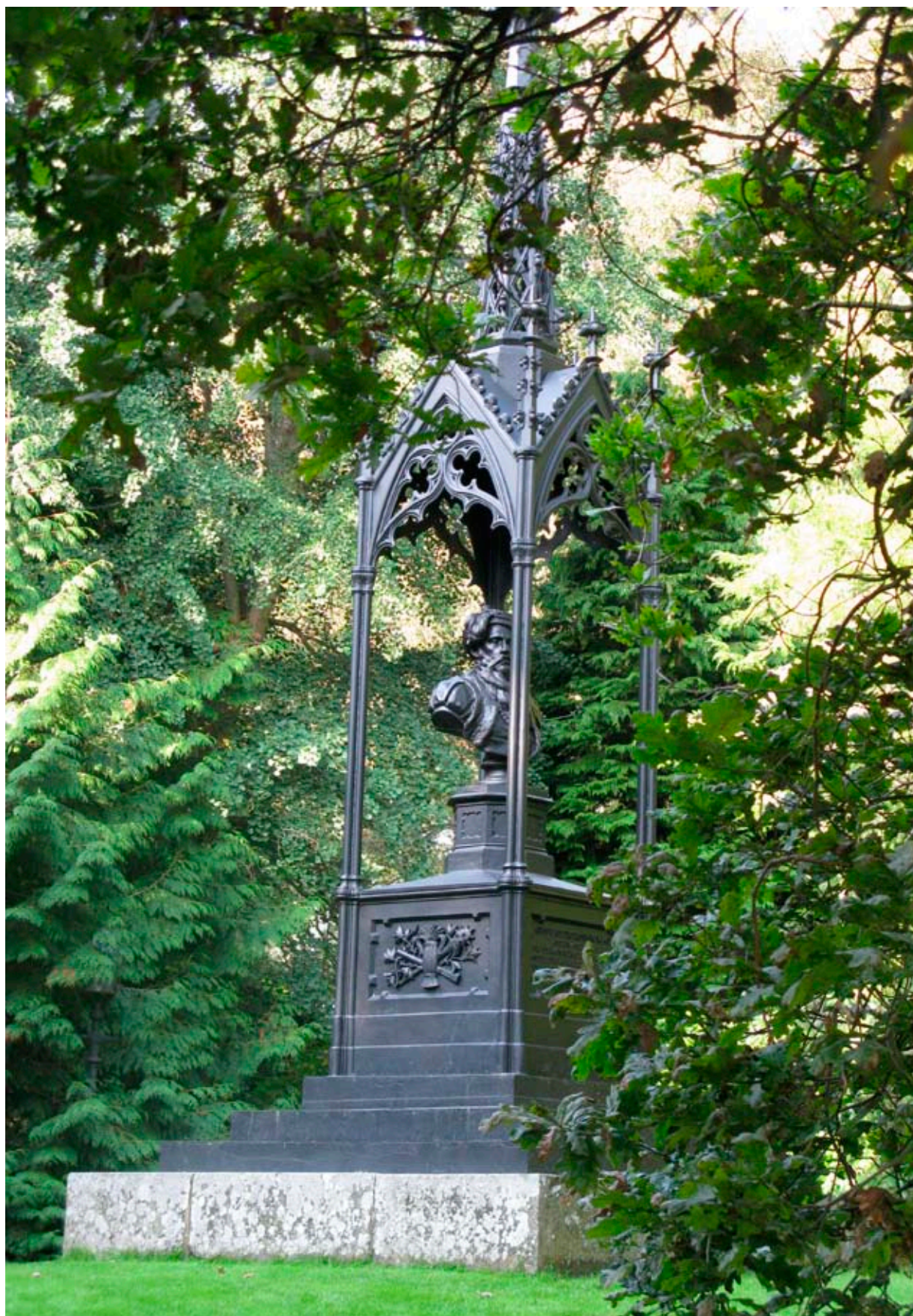
Länsgartner August Ericsson inspirerades av den romantiska, engelska parken. Gångsystemet skulle vara mjukt och slingande; inte rakt, rätvinkligt och symmetriskt. Naturen var den engelska parkens förebild och liksom i naturen ville man skapa ett varierande landskap som växlade mellan öppna och täta partier. Anläggandet av parken krävde en del muddringsarbeten och massorna som man fick tillgång till användes för att justera parkens form. Mot vattnet anlades en stensatt strandskoning. Planteringar och trädplanteringar med såväl inhemska som exotiska växter avbrutna av öppna gräsmattor skulle rymmas för att ge besökarna en spännande miljö. Även konst och minnesmärken skulle rymmas i parken. Till stadsparken flyttades Vasamonumentet som byggts till minne av Gustav Vasas landstigning på svensk jord efter ett antal år i landsflykt i Tyskland. Monumentet hade tidigare stått på Stensö men fick nu en betydligt mer framskjuten placering. Det är av gjutjärn i nygotisk stil och finns kvar i parken än idag.

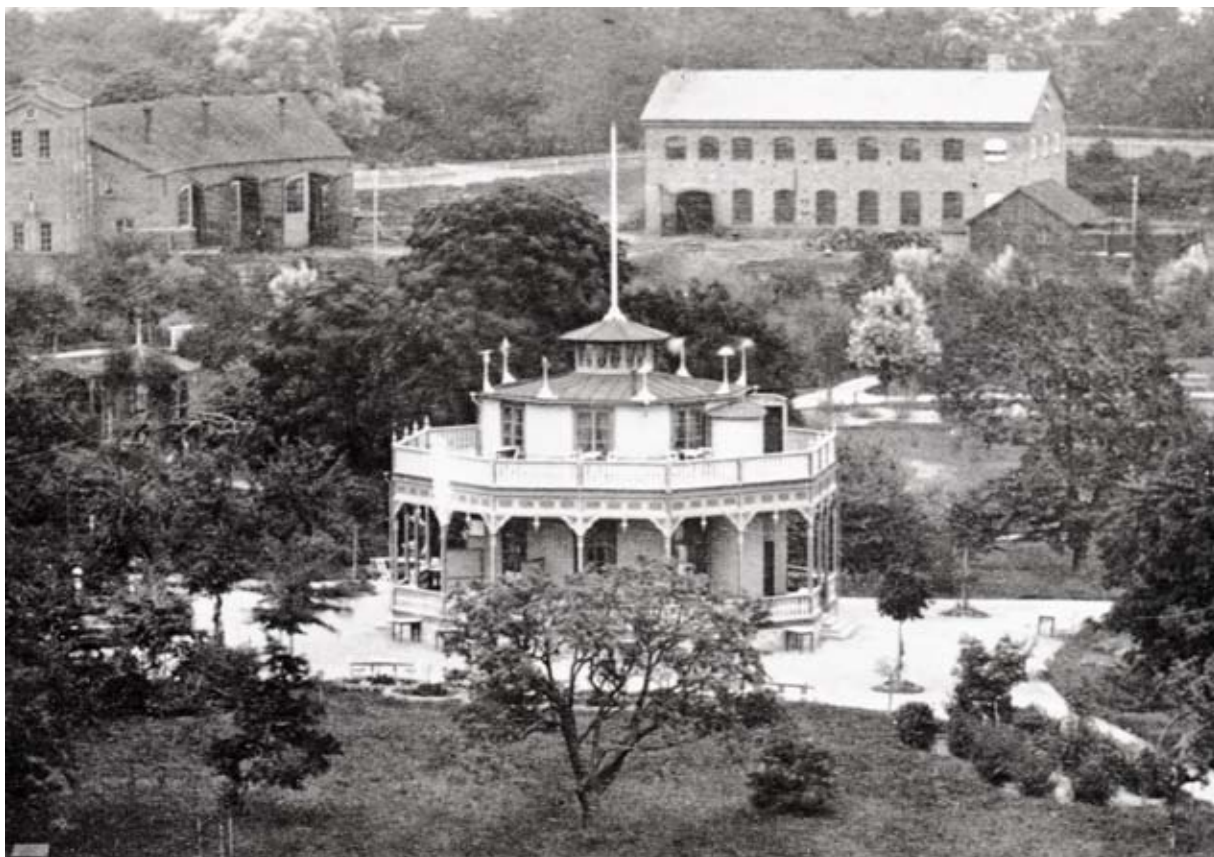
Stadsparksdammen 1980. Fotograf okänd. Källa: Kalmar läns museum

Stadsparksdammen 2013.

Vasamonumentet som flyttades från Stensö till stadsparken kort efter att parken anlagts.

Stadsparken 1880 med restaurang Byttan i förgrunden och stationsområdet med lokstall i bakgrunden. Källa: Kalmar läns museum

Stadsparken blev en oas för kalmarborna. Här kunde man äta och roa sig. Det ordnades konserter och uppträdanden av olika slag. Gångarna skulle uppmuntra till promenader. Motion, rekreation och nöje var parkens huvudsyfte. Parken var öppen för alla samhällsklasser men det var framförallt borgarklassen som kom att använda sig av parken.

Planteringar av perenner och sommarblommor var en viktig del av parken och för att få fram de växter som parken behövde anlade man en avdelning med växthus och frilandsodlingar. Här odlade man fram en stor del av de vår- och sommarblommor som sedan planterades ut i parken. Skötseln av parken krävde också personal och nära slottsallén byggdes en trädgårdsmästarebostad.

År 1931 drabbades Kalmar av en svår storm. Flera av de stora träden i stadsparken föll. Dessutom hade parken hunnit bli 50 år. Det var dags att göra en större insats när det gällde anläggningen. Vid samma tidpunkt var det hög tid att

Planteringsarbete i stadsparkens växthus på 1940-talet. Fotograf: Walter Olsson Källa: Kalmar läns museum

Arkeologisk utgrävning i stadsparken 1932. Fotograf: Walter Olsson. Källa: Kalmar läns museum

Konstnären Arvid Källströms bronsbyst av stadsparkens donator Johan Jeansson.

göra något åt Slottsfjärden. Vattenspegeln mellan slottet och staden hade sakta men säkert förvandlats till en sanitär olägenhet och något behövde göras. I början av 1930-talet hade Sverige liksom övriga världen drabbats av en svår lågkonjunktur efter att Ivar Kreugers tändsticksbubbla spruckit. Därför skapade man i Kalmar ett stort arbetslöshetsprojekt med uppdraget att tömma, göra en arkeologisk undersökning och gräva ur Slottsfjärden. Samtidigt grävdes delar av stadsparken ut för att förnya och förändra parken. De arkeologiska undersökningarna leddes av Harald Åkerlund och det dokumenterades relativt väl i bilder. Från stadsparken finns ett flertal fotografier av rester av gator, husgrunder och bryggkonstruktioner från den medeltida staden. I stadsparken gjordes en del förändringar i parkanläggningen. Ett par av de dammar som fanns närmast slottet lades igen och gångsystemet förändrades en del. På slottets norra sida återskapades en vallgrav och en äldre promenadväg upp till slottet försvann. Den ersattes istället av den vindbrygga som leder in till slottet idag.

Den nybyggda restaurang Byttan med terrassen mot söder 1940. Fotograf: Walter Olsson. Källa: Kalmar läns museum

De arkeologiska undersökningarna kom att utvidgas. Anledningen var att restaurang Byttan dömdes ut av hälsovårdsmyndigheterna. En restaurang ville man dock ha i stadsparken och därför påbörjades arbetet med att bygga en ny lokal. Uppdraget att rita den nya restaurangen gick till Sven Ivar Lind som var en av landets mer framstående arkitekter vid den tiden. Det blev den låga, vitputsade byggnad som trots sin nya form fick överta den gamla stadsparkesrestaurangens namn.

1930-talet var en intensiv period i stadsparken. Då tillkom också bronsbysten av donatorn Johan Jeansson. Skulpturen gjordes av konstnären Arvid Källström från Påskallavik.

Under de följande årtiondena behöll stadsparken sin plats som en viktig oas för kalmarborna. Det ordnades evenemang i parken i form av konserter och teatrar men det som framförallt var parkens dragplåster var den vackra parken i sig själv och restaurang Byttan. Man har naturligtvis kontinuerligt förändrat och förnyat parkens anläggningar men varit varsam med förändringarna.

F-12:s musikkår spelar vid invigningen av en mässa som hölls i stadsparken 1947. Fotograf: Walter Olsson. Källa: Kalmar läns museum

Till skillnad från Folkets park har ingen av de kalmarbor som intervjuats i samband med det här arbetet berättat att man har några särskilda minnen knutna till stadsparken. Det kan naturligtvis handla om att vi inte har träffat på människor som var regelbundna besökare i stadsparken och som lockades av aktiviteterna där men de svar som olika personer har gett på våra frågor visar också på något annat. Vid den här tiden, 1970-80 -talet fanns det inte så myck-

Kalmar Musikällskap ger konsert vid stadsparkens scen sommaren 2012. Fotograf: Harald Erics. Källa: Kalmar kommun.

En park kräver skötsel. Grässtrimor är ett av dagens moderna hjälpmedel.

Färgsprakande blomsterplanteringar utanför Kalmar konstmuseum hösten 2013.

et att göra i stadsparken. Man kunde kanske som Maria (62) gå dit för att ta en promenad och titta på de vackra träden och planteringarna men hon kan inte påminna sig att man gjorde det så ofta. Hon minns också att eftersom man ibland kunde se tomma spritflaskor ligga slängda under träden så var man lite rädd för att gå i stadsparken. Sven (70) minns också att man vid den här tiden inte fick gå på stadsparkens gräsmattor. Det stod skyltar om att man inte fick beträda gräset. Enligt Sven (70) så var det Bengt Skoog som när han anställdes av Kalmar kommun såg till att ta bort det förbudet. Det tycker Sven (70) var ett riktigt lyft för parken. Mikael (52) och Anders (47) minns också att restaurang Byttan blev något av ett stamställe för en grupp kalmarbor i slutet av 1970-talet. Det var inget dansställe utan mer en pub som ibland hade en trubadur som spelade.

Sedan länge hade det funnits en mindre scen i stadsparken men i början på 1980-talet var det dags att förbättra det arrangemanget. En ny scen ritades av BA Bengtsson. Den stod klar 1983 och är den scen som används än idag.

Konst har alltid varit ett inslag i stadsparken. År 1987 anordnades en utställning med skulpturer som väckte blandade känslor, i synnerhet konstverket Transplantation av konstnären Vasil Simittchiev. Verket finns än idag kvar i parken.

I början av 2000-talet presenterades förslaget att bygga ett nytt konstmuseum i stadsparken och efter en lång process av diskussioner och överklaganden blev bygget verklighet. Det nya huset ritades av Tham & Videgård Hansson Arkitekter och stod klart 2005.

År 2011 stod en satsning på parkens perennrabatter klar. Den kände svenske trädgårdsarkitekten Ulf Nordfjell hade fått i uppdrag att formge de nya perennrabbatterna. Planteringarna anlades på den plats där man tidigare haft växthus och planteringsbäddar. Dessa togs bort på 1940-talet. Satsningen på de nya perennrabbatterna har blivit mycket uppskattade.

I stadsparksdammen står skulpturen Springflickan av Arvid Källström. Den tillkom 1934.

Bäcken från stadsparkdammen med planteringar.

Parken idag

Under de senaste årtiondena förefaller stadsparkens popularitet ha ökat. Den har för många kalmarbor blivit en självklar plats att använda sig av. En viktig tradition för många är nyårsfyrvärket över Slottsfjärden. Syftet med parken är fortfarande att uppmuntra till motion, rekreation och nöjen i en vacker miljö.

En av dem på Kalmar kommun som arbetar med stadsparken är landskapsarkitekten Helén Nordin. För henne är parken en vacker plats som kalmarborna ska kunna använda sig av. Det ska vara en plats som tål att användas och dit alla känner sig välkomna. Parken ska vara en skönhetsupplevelse och åtminstone delar av den ska främst vara inriktade på att ge besökarna det. Därför är blomsterplanteringar viktiga. Det är också de siktstråk ut mot vattnet, slottet och staden som finns och som ger betraktaren möjligheten att växla mellan det stora och det lilla. Det är också viktigt att ge möjlighet till aktiviteter och motion. En central del av stadsparken är lekplatsen. Den har nyligen byggts om och på den gummimatta som täcker platsen finns en nedförminskad plan av Kalmar slott. Gummimattan finns på plats för att göra lekplatsen tillgänglig för rörelsehindrade och hela anläggningen har anpassats för att på ett bättre sätt ge möjlighet för alla att leka.

En av de verksamheter som finns i stadsparken idag är Kalmar konstmuseum. Konstkonsulent Anneli Berglund är en av museets anställda som haft sin arbetsplats i stadsparken sedan 2005 då det nya museet stod klart. Man kan nu se såväl fördelar som nackdelar med det. Positivt är att man ligger i en fantastisk miljö som såväl personal som besökare kan ha glädje av. Man ligger också i ett stråk där mycket folk passerar under sommarhalvåret. Placeringen av slottets parkering mellan järnvägen och Sylvanerparken gör att många av de turister som besöker slottet också får ett besök i parken och då kanske också upptäcker konstmuseet. Sommartid använder man parken som ateljé för barn och ungdomar. Kalmar konstmuseum tycker dock att det finns en del tungarbetade restriktio-

Vårplanteringar vid Byttan 2008. Fotograf: Veronica Olofsson

ner kring parken, till exempel i samband med att museet vill använda parken för utställningar.

En viktig del av stadsparken som, ända sedan parken grundades, är intimt förknippad med parken är stadsparksrestaurangen Byttan. Verksamheten drivs av företaget Kalmarkrogar. Man inriktar sig idag på att vara dels en sommarrestaurang, dels en plats för bokningar och evenemang. Det gör att man inte har öppet dagtid utanför turistsäsongen. Som den största fördelen med att vara lokaliserad till stadsparken ser Peter Sjögren, som representerar Byttan, den fantastiska miljön i parken med utsikten mot Slottsfjärden och Kalmarsund. Man ser dock också en del problem och det allvarligaste är att det inte är så många aktiviteter i stadsparken. Mycket av sommarens nöjesliv är förlagt till Kvarnholmen. Peter Sjögren tycker att det blir ett problem när dessa aktiviteter anordnas av kommunen. Det missgynnar de näringsidkare som inte håller till på Kvarnholmen. Särskilt tydligt för Byttans del blir det i samband med Stadsfesten som är ett evenemang som helt bekostas av kommunen. De senaste åren har inga aktiviteter i samband med stadsfesten förlagts till stadsparken. Man tycker också att man idag har ett problem att locka kalmarbor till

Många kalmarbor tar vägen genom stadsparken.

Att gå till lekparken i stadsparken är ett uppskattat nöje.

parken. Den största andelen av deras besökare sommartid är turister. De aktiviteter som ordnas i stadsparken, framförallt konserterna vid parkens scen, lockar få besökare till Byttan. Även samarbetet med Kalmar Konsmuseum har inneburit en del problem men både Peter Sjögren och Anneli Berglund har förhoppningar om att det ska bli bättre. Viktiga aktiviteter i parken för Byttan är Kanalsimmet och konstnatten som arrangerades i mitten av november.

En förening som haft ett långt engagemang i stadsparken är Trädgårdsamatörerna Öland och sydöstra Småland. År 1992 engagerade sig några av föreningens medlemmar i stadsparken och utverkade att föreningen fick ett område av parken som man skötte. Området ligger i anslutning till lekplatsen i parkens västra kant. Arbetet med att sköta området har fortsatt med fram till idag. Under de senaste åren har Göte Johansson som är medlem i föreningen varit ansvarig för planteringen. Ursprungligen skötte föreningen

Slottsfjärden och den stenskodda strandlinjen mot stadsparken.

allt arbete men sedan två år tillbaka har parkförvaltningen tagit hand om den dagliga tillsynen medan Göte skött planeringen. Göte är väldigt nöjd med det samarbete. Han tycker också, som trädgårdsintresserad att stadsparken i Kalmar är en väldigt fin park med en hög ambition när det gäller skötseln. Han får också höra från andra trädgårdsentusiaster att man uppskattar parken och gärna åker hit för att titta. Det enda problem man haft är att plantor ibland har stulits och att planteringarna ibland har trampats ner. Läget intill lekplatsen gör att många rör sig i området och särskilt tidigt på våren innan växterna kommit upp kan man tro att det inte växer något här och att det därför är fritt fram att gena mellan gångarna.

De kalmarbor som intervjuats i projektet har alla en mycket positiv bild av stadsparken. Flera av dem, oavsett ålder, går regelbundet hit. Man går hit för att njuta av platsen, växtligheten och utsikten mot vattnet. Här kan man välja att röra

på sig eller sitta ner en stund och bara ha det lugnt och skönt. Flera talar också om att man gärna tar med sina barn eller barnbarn hit. Dagsgrupper kommer också gärna hit. Såväl privatpersoner som dagsgrupper gör samma sak när barnen är med i parken. Man matar fåglarna och leker. Båda aktiviteterna är mycket viktiga för barnen. Leka kan man göra på lekplatsen men ledarna för Vasakyrkans dagsgrupp berättade att man lika gärna kan leka vid några av träderna i parken. Särskilt uppskattad är den stora boken med nedhängande grenar eller området med stora, krokiga cypresser som skapar en mängd små rum där man kan smyga, gömma sig och klättra.

Självklart är det också många som använder parken för promenader, cykelturer, joggingturer och andra friluftaktiviteter. Den här typen av verksamheter pågår hela året. Till exempel berättade Karin (74) att hon dagligen promenerar i parken. Sommartid är den verksamheten natur-

Deltagare i Ung Kultur Sommarscens dansgrupp inom ramen för kommunens prova-på-praktik 2013. Verksamheten leddes av Dans i Sydost. Fotograf: Wael Quasim. Källa: Kalmar kommun.

Deltagare i Ung Kultur Sommarscens dansgrupp inom ramen för kommunens prova-på-praktik 2013. Verksamheten leddes av Dans i Sydost. Fotograf: Wael Quasim. Källa: Kalmar kommun.

Drottning Margaretaloppet lockar den sista onsdagen i maj varje år tusentals tjejer att springa 5 km. Efteråt kan man sitta ner med picknick-korgar i stadsparken. Fotograf: Helena Nordin. Källa: Kalmar kommun.

ligtvis mer omfattande. Eftersom projektet genomförts sent på hösten har författarna inte hittat de personer som solar, har picknick eller spelar bollsporter i parken. Går man till stadsparken en solig dag i juli ser man dock att den aktiviteten är omfattande. Det är framförallt spontana aktiviteter med enskilda eller mindre grupper. Det här sättet att använda stadsparken tycker många av dem som intervjuats har ökat under de senaste åren. Kanske är det just möjligheten till spontan aktivitet som är stadsparkens viktigaste uppgift idag. Läget nära Kalmars centrum ger dem som bor i stadskärnan möjlighet att få tillgång till ett grönområde inom gångavstånd. För Emma (27) som besöker parken med sin 2-årige son är det viktigt.

Sommartid förekommer också arrangerade aktiviteter i parken. Vid scenen mitt i parken ges musikkonserter. Sommaren 2013 bjöd på ett varierat program med barnkonserter, jazz, folkmusik och klassisk musik. Återkommande är musikkåren Lyran och Kalmar dragspelsklubb. Besökarna är dels de som kommer just för det evenemangets skull, dels de som spontant blir åhörare för att de är i närheten av någon anledning eller passerar genom parken. Man har vid några tillfällen använt stadsparken för större musikevenemang på tillfälligt byggda scener. Helena Nordin berättar att kostnaderna för att sätta upp en tillfällig stor scen är mycket höga. Det blev svårt att finansiera sådana evenemang i stadsparken. Diskussioner har därför förts för att bygga en permanent scen i stadsparken, men man kom fram till att det finns andra platser som är mer lämpliga, bland annat Skälby. Under de senaste åren har Fredrikskans och Guldfågel Arena utvecklats till platser som har kapacitet att rymma de riktigt stora evenemangen och där kan finansieringen ske med biljettförsäljning. De kalmarbor som inom det här projektet tillfrågats vad det tycker om en permanent, större scen i stadsparken har inte tyckt att det behövs.

Stadsparken används också i samband med en del återkommande arrangemang. Ett av de största är Drottning Margareta loppet som genomförs varje år i slutet av maj. Starten sker i Kalmarsundsparken och målgången i stadsparken.

ken. Även Kalmar Kanalsimning använder stadsparken som målområde.

Restaurang Byttan är också en anledning att besöka stadsparken och är en stor tillgång för parken. Många kalmarbör skulle vilja att Byttan hade öppet året om men möjligheterna att driva restaurangen året runt är en stor utmaning. Peter Sjögren har emellertid flera idéer och tror att det finns utvecklingsmöjligheter. Han vill bland annat ordna julmarknad för idrottsföreningar och loppis på helgerna för att locka nya besökare. Kommunen har ställt sig positiv till dessa initiativ.

Parken i framtiden

När det gäller stadsparken kan man i dagsläget inte se att det finns något hot mot parkens existens. Den samstämmiga åsikten hos alla som blivit tillfrågade inom projektet är att stadsparken i Kalmar är en viktig del av staden som man ska vara rädd om. Det finns också bland allmänheten en entydig bild av att man tycker att det är bra som det är. Att stadsparken är en plats som kalmarbörna har en stark känsla för blev tydligt i debatten då Kalmar Konstmuseum skulle byggas. Tänker man sig att i framtiden göra stora genomgripande förändringar av parken får man vara beredd på att det kommer att väcka debatt.

För ägaren Kalmar kommun är stadsparken inne i en fas där det kommer att krävas en del mer långtgående vårdåtgärder. En del av parkens trädbestånd är så gammalt eller påverkat av olika sjukdomar, som almsjukan, att man måste göra något. Enligt kommunens landskapsarkitekt Helén Nordin är det angeläget att göra en vårdplan för parkens löv- och barrträd. Ambitionen är att de stora träden ska leva kvar så länge som möjligt men när de måste tas bort behöver man ha en plan för hur man ska återplantera. Man har planterat nya träd i parken för att ersätta gamla som dött. Helén ser det också som angeläget att titta närmare på utformningen av miljön kring restaurang Byttan. Kring Sven Ivar Linds terrass har en häck planterats som ger restauranggästerna lite skydd mot vind men som också markerar ett ”revir” inom vilket restaurangens utskänkningstillstånd har gällt. Tyvärr

En träportal i asiatisk stil markerar ingången till det område i stadsparken som Trädgårdsamatörerna haft ansvar för.

Det Wahlbomska lusthuset som byggdes av provinsialläkaren och linnelärjungen Johan Gustaf Wahlbom någon gång under 1700-talets andra hälft. Hans trädgård övergick med tiden till familjen Rosén och från den Rosénska trädgården flyttades lusthuset i början av 1900-talet till stadsparken.

Bron vid stadsparksdammen med sina klarblåa räcken.

skapar det också en uppdelning och avskärmning som inte fanns i Sven Ivar Linds ursprungliga plan. Området är inte längre den yta med fri rörlighet som man kan se på äldre bilder.

På Kalmar kommun finns också sedan några år ett projekt kring den medeltida staden som syftar till att göra spåren av den försvunna staden mer synliga. I detta är stadsparken naturligtvis en del. Stora delar av parken är byggd på den medeltida staden och ytor är också utfyllda i den medeltida hamnen. Tankarna kring en synligare medeltida stad är än så länge på ett idéstadium men för stadsparken skulle det kunna handla om att synliggöra vissa gatustråk, stadsmuren eller hamnanläggningar. Det kan göras på olika sätt men ett förslag har varit att göra ”titthål” ner i medeltiden.

Anneli Berglund hoppas för Kalmar Konstmuseums del mycket på ett förnyat och förbättrat samarbete med restaurang Byttan. Museet har under flera år arbetat för att kunna erbjuda sina besökare möjlighet att fika. Man vill också arbeta mera med skyltningen för att synliggöra att man finns. Bland annat önskar man sig möjlighet att skylta vid parkens ingång mot Slottsallén. Man vill också förstärka sin skyltning på flera språk. En tredje viktig fråga för museet är

vad som händer runt omkring stadsparken. Man anser att det är mycket viktigt att det finns verksamheter i de byggnader som ligger utmed slottsallén. För några år sedan lanserades området som Kalmars kulturkvarter. Anneli Berglund ställer sig idag frågan vart den satsningen har tagit vägen. För flera av dessa frågor krävs en dialog med Kalmar kommun och Anneli Berglund hoppas för framtiden att denna kan utvecklas.

Även Peter Sjögren på restaurang Byttan hoppas på en fortsatt dialog med kommunen som kan leda till nya aktiviteter i parken. Man har flera idéer för framtiden men dem vill man avvakta med att presentera.

Trädgårdsamatörerna har utfört arbetet ideellt men fått ett bidrag till växter. Efter att ha samarbetat under många år kommer trädgårdsamatörerna att vid nyår lämna över ansvaret för sin plantering till parkförvaltningen. Göte Johansson från Trädgårdsamatörerna tycker att det är lite tråkigt men säger samtidigt att det kanske var dags att lämna över eftersom många av medlemmarna som jobbat med stadsparken har blivit äldre och inte orkar med uppdraget. Han tror att parkförvaltningen kommer att ta hand om deras plantering på ett bra sätt. Man har haft ett nära samarbete och de som arbetar i parken har visat intresse för hur växterna ska skötas. Därför får de gärna ta kontakt med honom i framtiden om de undrar över något.

Kalmarborna verkar vara nöjda så väl med parkens utformning som de aktiviteter man erbjuder där men Anna (38) tycker att man kan göra betydligt mer än man gör idag. Framförallt tycker hon att man borde arbeta på att få en bättre variation på arrangemangen som ordnas i parken idag. Det som erbjuds riktar sig främst mot en äldre publik anser hon och man skulle behöva bredda utbudet. Hon föreslår till exempel att man flyttar Valborgsfirandet från Kalmar-sundsparken till stadsparken. Karl (51) påtalar också vikten av att marknadsföra de arrangemang man har i synnerhet när det är evenemang utöver Lyrans och Dragspelsklubbens aktiviteter. I det stora utbud som finns i Kalmar sommartid är det extra viktigt att visa att man finns.

Samarbete mellan parken och lokala föreningar är viktigt för att hitta nya aktiviteter och här har Anna (38) också flera idéer. Det stora intresset för trädgård och odling borde man kunna göra mera av i stadsparken. Parkens djurliv är också mycket viktigt. Som redan nämnts i det här arbetet är en av de saker många gör i parken att mata de fåglar som håller till här. I samarbete med ornitologer skulle man kunna ordna fågel-skådning i parken.

Anna (38) tycker inte heller att den nya lekplatsen i parken blev så rolig. Hon anser att den är ganska konventionell med traditionella lekredskap. Alla andra, vuxna som barn, som tillfrågats om lekplatsen är dock mycket positiva och anger särskilt lekplatsen som en anledning till att besöka stadsparken.

Parkens värden

Från det att parken anlades och fram till idag har den varit en vacker plats som ska erbjuda rekreation och nöjen för stadens innevånare och tillfälliga besökare. Stadsparkerna föregår anläggandet av folkparkerna. De skulle kunna ses som ett led i den kampanj som man från borgerligt håll drev för att motarbeta den framväxande arbetarrörelsen. Liksom man startade arbetarföreningar över vilka arbetsgivarna hade inflytande försökte man skapa sociala arenor som inom de ramar man godkände skulle upplysa arbetarklassen och stävja de krafter som arbetade för utökat inflytande och större jämlikhet mellan samhällsklasserna. Att stadsparkerna generellt sett inte blev en plats för alla samhällsklasser utan företrädesvis kom att användas av borgarklassen ger dem en socialhistorisk betydelse såväl nationellt som lokalt. Under årtiondena har stadsparken fortsatt att vara en arena för nöjen och aktiviteter. De sociala skillnaderna suddades ut under 1900-talet och det socialhistoriska värdet rymmer därför också aspekten att stadsparken varit och är en del av nöjeslivet i Kalmar.

Stadsparken är en på många sätt typisk svensk stadspark. Platsens historia gör den till en viktig del av Kalmar stads historia. Detta ar-

Stadsparken har ett rikt djurliv. Här en av parkens rödhakar.

Stadsparken är ett av Kalmars viktigaste turiststråk. Skyltningen är viktig för att hjälpa besökare att hitta rätt.

Sommarplantering i parkens södra del hösten 2013.

bete har inte haft fokus på platsen och dess anläggningar men när det gäller stadsparken i Kalmar kan man inte bortse ifrån att parken har ett mycket högt lokalthistoriskt värde, dels på grund av att platsen utgör en fornlämning, dels för att parken utgör en viktig del av 1800-talets Kalmar. Historien kring hur parken kom till och kopplingen till en av stadens mest betydelsefulla handelsmän och industriidkare är även det en viktig del av Kalmar stads historia. På ett nationellt plan är stadsparken i Kalmar en av alla de parker som anlades vid den här tiden. Stadsparkerna är uttryck för dåtidens samhälle med de ideal som man då arbetade efter. De växande städerna och den åtföljande industrialiseringen var på väg att skapa ohälsosamma miljöer. Anläggandet av stadsparkerna var ett sätt att skapa ”fickor” av god miljö också i städerna och en viktig faktor för att visa upp sig som en modern stad.

I såväl byggnader som parkens utformning finns naturligtvis också ett kulturhistoriskt värde men det har inom ramen för detta arbete inte ingått att göra någon närmare utredning av dessa delar. Vad gäller parkens utformning har den naturligtvis förändrats sedan parken anlades. Det största kulturhistoriska värdet ligger därför i platsens funktion och ambitionen att skapa en varierande, spännande och vacker plats att vistas på.

Bevarande-, vård- och informationsinsatser

Stadsparken i Kalmar är som vi sett tidigare skyddad på olika sätt genom att den är en del av riksintresse för kulturmiljövården (H48) och fornlämning RAÄ 94 Kalmar samt genom detaljplanen. Hela det område som utgör Gamla staden är ett mycket viktigt område i Kalmar som kräver stor hänsyn för att även fortsatt-

Delar av perennrabatten som formgavs av trädgårdsarkitekten Ulf Nordfjell.

ningsvis vara ett attraktivt område för såväl kalmarbor som turister. Stadsparken är ingen musealmiljö utan måste få utvecklas för att kunna brukas.

I intervju med Helén Nordin som representerar Kalmar kommun framkom att det finns ett stort behov av att titta närmare på parkens trädbestånd och att göra upp en långsiktig plan för vård och återplantering. Att arbeta med ett levande växtmaterial kräver att man har en långsiktig plan för hur man ska vårda en park så att man undviker att stå inför allt för stora förändringar av parken. Eftersom stadsparken idag är en av kalmarborna uppskattad plats krävs också att man arbetar långsiktigt och kan förbereda nödvändiga förändringar genom information till allmänheten.

Stadsparken används idag av olika grupper för flera olika ändamål. För såväl restaurang Byttan som Kalmar Konstmuseum är det

viktigt att öka parkens attraktionskraft och locka nya grupper att besöka parken. Båda verksamheterna har drabbats av en hel del kritik i media och många kalmarbor har idag en negativ bild av båda verksamheterna. För båda parterna är det viktigt att samarbeta inbördes och att också arbeta tillsammans med de andra verksamheter som finns kring stadsparken. En viktig part i det arbetet är också Kalmar kommun.

Den svåra balansgången är att skapa förutsättningar för verksamheter i samspel med parkens estetiska kvalitéer och kravet på en viss försiktighet eftersom platsen är vad den är genom sina träd och planteringar.

Jämförelsen mellan stadsparkerna

Eftersom det här arbetet omfattar två stadsparkers framstod det som intressant att göra en jämförelse mellan de båda eftersom de delar en gemensam historia. Båda stadsparkerna anlades vid ungefär samma tid och med samma avsikt och ambition; att bli en gemensam plats för nöjen och rekreation för den växande stadens invånare. I synnerhet för en ung stad som Oskarshamn var det viktigt att visa upp en driftig framåtanda.

De topografiska förutsättningarna för själva anläggningarna skilde sig åt mellan de båda parkerna. Medan stadsparken i Kalmar redan från början hade en strikt avgränsad yta anlades stadsparken i Oskarshamn i utkanten av stadens bebyggelse. Därmed kunde parken i Oskarshamn få breda ut sig och verkligen ta till vara skogsområdets naturliga förutsättningar.

Båda parkerna är populära promenadstråk och genvägar för den som förflyttar sig i staden till fots eller med cykel. Ambitionen att vara en plats för motion och rekreation har båda parkerna bevarat men på lite olika sätt. Även dessa skillnader har med parkernas storlek och topografi att göra. Stadsparken i Kalmar är trots sin

storlek en begränsad yta. Förutom de stigar och gångvägar som finns genom parken finns inga anläggningar som direkt inbjuder till aktiviteter. I Oskarshamn har dels parkens storlek, dels närheten till Vallhallaskolan gjort att man satsat på olika anläggningar för aktiviteter. Ur den aspekten ger stadsparken i Oskarshamn ett aktivare intryck. I stadsparken i Kalmar finns å andra sidan det som stadsparken i Oskarshamn saknar nämligen en restaurang, en fungerande scen och en verksamhet som i sig själv lockar besökare.

En likhet mellan de båda parkerna är också medborgarnas stolthet över parken. I både Kalmar och Oskarshamn påpekar många just hur fint det är i respektive park. Den påtagliga avsaknaden av främst en restaurang gör dock att oskarshamnsborna är lite mindre nöjda med sin park än vad kalmarborna är. I båda fallen vill man dock skapa mer aktiviteter i parken. I Oskarshamn uttrycks det från alla parter medan det i Kalmar främst är ett önskemål från dem som bedriver verksamhet i parken. Såväl konsmuseet som restaurang Byttan har haft svårt att locka besökare till respektive verksamhet och efterlyser en större frihet att få använda sig av parken för olika saker.

Folkparker

Även folkparkerna var i början främst ett stadsfenomen. Folkparken blev folkrörelsernas mötes- och festplats. De flesta folkparker grundades och ägdes ursprungligen av arbetarörelsen. Med hjälp av stora ideella insatser röjdes skogsbackar eller ängar och dansbanor byggdes. En anlagd park med gångar och planteringar skapades för att erbjuda en vacker miljö. Här erbjöd man billiga nöjen och politiska möten. Den första av arbetarörelsen grundade folkparken var Folkets Park i Malmö som stod klar 1891. Därefter följde flera av de sydsvenska storstäderna och vidare upp i resten av landet. Förebilden kom från Tyskland. I början av 1900-talet började folkparker också att anläggas på landsbygden. Gamla fest- och dansplatser byggdes ut med dansbanor och fick en mer organiserad verksamhet än tidigare.

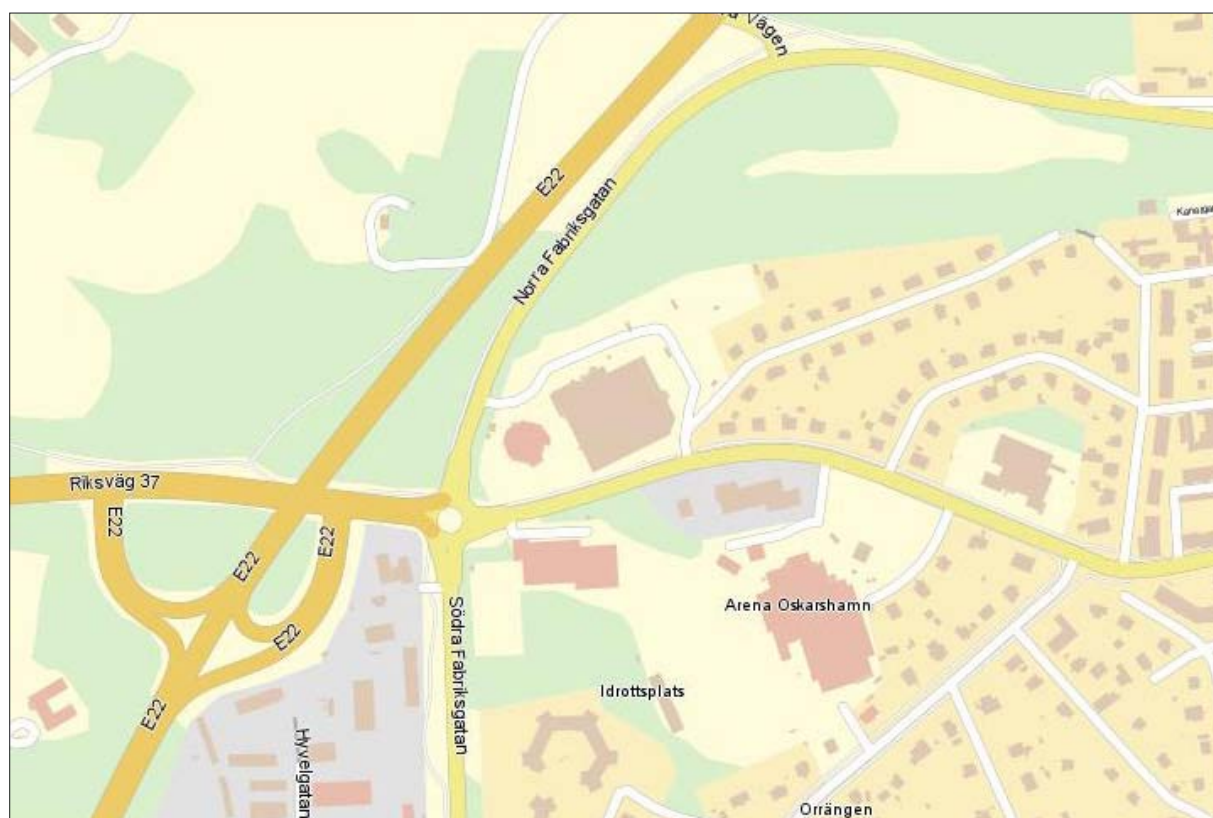
Den politiska verksamheten försvann och på 1930-talet var folkparkerna först och främst festplatser dit man gick på lördagarna för att roa sig, höra artister, se teater och framförallt för att dansa. I mitten av 1900-talet reste alla svenska artister och även en hel del utländska stjärnor runt och uppträdde i folkparkerna. Folkparkerna var på många orter det enda nöjesetablis-

manget som fanns. Det var hit man kunde gå. Fram till mitten av 1950-talet var nöjeslivet hårt reglerat och man fick inte servera sprit i samband med dans. Att ta med sig egen sprit var dock inte förbjudet. Folketsparks dansbanor sågs som syndens näste och uttrycket ”dansba-neeländet” myntades av moralens väktare.

Flera folkparker har försvunnit under 1900-talets andra hälft. De som finns kvar ägs och drivs idag ofta av fristående föreningar. Verksamheten är fortfarande riktad mot musik, dans och uppträdanden av olika slag.

”Utsnitt från den ekonomiska kartan från 1941. På kartan ses Folkets parks ursprungliga utbredning och de byggnader som tidigare fanns i parken. Ur: Oskarshamn J133-5G9h45, Lantmäteriets kartarkiv.”

Karta över området idag. Dansrotundan i Folkets park och den stora butiksbyggnaden som upptar hela det ursprungliga folkparksområdet. Ur: Oskarshamns kommuns digitala besökskarta.

Folkets park i Oskarshamn

Presentation av parken

Folkets park ligger i västra delen av Oskarshamn, alldeles öster om trafikplatsen där riksväg 23 möter E22. Folkets Park avgränsas mot söder av Döderhultsvägen, mot väster av Norra Fabriksgatan, mot norr och öster av ICA:s butik och parkering. Parken består idag av en mindre tomt i den sydvästra delen av den ursprungliga folkparken. Tomten är bebyggd med en rund byggnad, en dansrotunda, och en långa av kiosker. Dansrotundan omges av asfalterade väg- och parkeringsytor. Mot öster finns en mindre grässlånt med några träd. Folkets park kallas och marknadsför sig sedan 1970-talet under namnet ”Parken”.

Folkets park ägs och förvaltas av Folkets Hus och Park-föreningen i Oskarshamn. Föreningen har andelsägare bestående av både föreningar (ex. PRO och ABF) och privatpersoner. Besluten fattas av föreningens styrelse. En gång om året hålls föreningens årsmöte dit samtliga andelsägare kallas. Föreningen har haft denna organisation under lång tid, men det finns däremot idag ingen tydlig koppling mellan Folkets park-föreningen och arbetarrörelsen/fackföreningarna som det funnits tidigare.

Föreningen har två personer anställda på plats i Folkets park, en administrativ tjänst och en vaktmästare. All verksamhet är lokaliserad inomhus i dansrotundan. Föreningen anordnar egna arrangemang, men hyr även ut lokalen till andra föreningar, företag och verksamheter. Danskurser, danskvällar, konserter, loppis, försäljningar, föreläsningar, företagsfester och föreningsmöten är exempel på några av de aktiviteter som hålls i Parken.

Historik

År 1899 bildades i Oskarshamn en arbetarklubb utan något egentligt politiskt syfte. Klubben anordnade fester och danstillställningar. Några år senare, den 24 februari 1904, ombildades denna klubb till Föreningen Folkets hus i Oskarshamn, där föreningar och enskilda kunde teckna andelar. Föreningens första uppgift var att lösa lokalfrågan. Under de första åren hyrde föreningen in sig i olika lokaler i staden, men 1929 köpte föreningen Oskarshamns Teater vid Södra Långgatan. För att kunna anordna fester sommartid hyrde man de första åren Nynäshagen (där Ishallen ligger idag) av ägaren till Fredriksberg. År 1907 flyttade man till Sjögärdet invid Gröna äng vilket är det område som idag är Folkets park. Uppröjningsarbetet av området, som beskrivs som ”slanahya och stenmoras”, utfördes till stor del av arbetare vid kakelugnsfabriken och hamnarbetare som vid tiden var i lockout.

De första byggnaderna i den nya parken var en dansbana och en liten primitiv scen som flyttats med från Nynäshagen. Året därpå inköptes en paviljong från Norrby hälsobrunn, vilken flyttades till Folkets park för att användas som serveringslokal och danslokal under vintern. Paviljongen stod de första åren på planen där dansrotundan står idag, men flyttades 1917 till terrassen då en ny dansbana byggdes på planen. Under de efterföljande åren utfördes flera åtgärder; 1909 byggdes en ny estrad, 1913 byggdes en ny dansbana, 1914 sattes ett plank upp runt parken, 1917 ersattes den fyra år gamla dansbanan med en ny, det inhägnade området utökades och snyggades till med planteringar, en skjutbana anordnades, 1918 installerades elektriskt ljus, 1919 byggdes en läskedryckskällare under serveringspaviljongen.

Kvinnor och män, vuxna och barn är samlade framför den lilla estraden i den nybildade folkparken. Vykort från 1910-talet. Foto: Folkrörelsearkivet.

Folkparken var en plats för såväl nöjen som politik. År 1917 höll riksdagsman Oscar Olsson tal i folkets park efter en demonstration mot de matransoneringar och höjda livsmedelspriser som skett under året. Foto: ur "En folkpark jubilerar..."

Konstcyklisterna Malmstenstruppen var populära och återkommande artister i Oskarshamns folkpark. Foto: ur "En folkpark jubilerar..."

Vid denna tid var Folkets park en politisk arena för arbetarrörelsen. När Hjalmar Branting talade under storstrejken 1909 slog man publikrekord med 2000 besökare. Den politiska kopplingen till Folkets park har med åren suddats ut, men ett politiskt evenemang som dröjde sig kvar i Parken fram till 1990-talet, med undantag för perioden 1958-1978, var 1 maj-mötena. Ända från början har det dock varit dansen och underhållningen som fått störst utrymme i folkparken. Festerna brukade börja redan kl. två på eftermiddagen. Hela familjer drogs till parken, många hade kaffekorgarna med sig. Här roade man sig. Det var musikkåren Kamraterna som stod för musiken. På scenen underhöll under de första åren olika lokala förmågor publiken med improviserade sketcher. Starka män som rätade ut hästskor och böjde järnstänger kring nacken var publikfavoriter. Förutom uppträdanden och dans anordnades även aktiviteter och tävlingar som underhöll hela familjen, apelsinkastning, tårtätning, säcklöpning och potatisplockning. Festerna kunde pågå till långt inpå natten, vilket så småningom började ses som ett problem. Man beslutade därför att musiken inte fick spela mer än tre minuter för varje dans och att det var förbjudet med dans i parken efter festernas slut.

1917 beslutade styrelsen att endast engagera de mest framstående krafterna som fanns att få, varefter utbudet kom att utökas med kupletter, revyer och teatrar. Man började anlita professionella artister från andra orter, som sångduetterna systrarna Malmström, operasångare Folke Andersson, Skånska Lasse, konstcyklisterna Malmstenstruppen och komikerparet Willy och Wivi. Mest omtyckta var de rent humoristiska numren. På 1920-talet började olika teatersällskap turnera runt med buss bland landets folkparker. Turnerande artister som Ernst Rolf, Zara Leander, Karl Gerhard, Gösta Ekman och Alice Babs besökte parken. Operettkvällarna var också ett populärt inslag i Oskarshamnsparken. Parken besöktes också av ett fåtal utländska artister och den populära Malmö sagostunders lekstuga. 1926 kunde styrelsen konstatera att revyer och operetter hade den starkaste dragningskraften på publiken.

Under 1930-talet gjordes flera större satsningar i folkparken. Scenunderhållningen hade blivit alltmer populär och den ursprungliga lilla estraden hade fått byggas till i flera omgångar. År 1933 utökades antalet sittplatser ytterligare, från 400 till 550, och ett välvt tak byggdes över sittplatserna. Några år senare, 1936, stod en dansrotunda för inomhusdans klar. Vid Folkparkens 30-årsjubileum skrev Oskarshamnstidningen ”Den danslystna publiken fick väl sina drömmar förverkligade, då det pampiga danspalatset förra året uppfördes.” och vidare att det var vid denna tid inte många jämnstora städer som kunde ståta med något liknade. Dansrotundan kom att användas även vintertid för olika lokala tillställningar, sammanträden, julfester och modevisningar, men också för olika sportevenemang som bordtennis, brottning och boxning med bland annat Ingemar Johansson.

Verksamheten vid Folkets Park byggde till stor del på att människor som ställde upp med ideellt arbete. En av de få personer som var anställda av Folkets Hus och Park-föreningen var Gustav ”Småland” Johansson. Han var med redan under de första åren när Folketshusrörelsen i Oskarshamn startades och arbetade under

På denna scen har många av landets mest populära artister underhållit oskarshamnsborna. Under det välvda taket var publiken skyddade från både regn och stark sol. Bakom scenen i den stora teaterbyggnaden fanns loger och toaletter. Foto: Folkrörelsearkivet.

många år ända fram till 1949, tillsammans med sin fru Lisa, som vaktmästare vid Folkets hus och Folkets park. De bodde i en lägenhet i Folkets hus och arbetade under vinterhalvåret i Folkets hus och under sommaren i Folkets park. Gustav och Lisas barnbarn Bibbi Jonsson berättar om deras arbete med många sena nätter och mycket på ideell basis. Bibbi var mycket hos sin farfar och farmor och brukade kallas för ”Teaterflickan”. Stora delar av Bibbis familj har på något sätt arbetat vid Folkets hus eller i parken, hennes pappa sålde biljetter i 25 år, hennes farbror arbetade som parkvakt och fastern jobbade som servitris i parken.

Under 1940-talet anordnades olika underhållningsarrangemang för militären som under en tid även använde Folkets park som förlägg-

Vaktmästare Gustaf "Småland" Johansson affischerar åt Folkets park 1948. Revyn "Älsklingar på vågen" och Scalarevyn var en del av det nöjesutbud som oskarshamnsborna kunde se fram emot denna folkparkssommar. Foto: Nils Holgersson, Oskarshamns kommuns Bildarkiv.

Möten i parken 1921. I bakgrunden ses scenen och de trädbevuxna slutningarna i parken. Foto: Oskarshamns kommuns bildarkiv.

ning. Vid stadens 100-årsjubileum 1956 användes Folkets park i firandet. Under några somrardagar var ett tivoli förlagt till Folkets park och det hölls även en bankett i danspaviljongen. Folkparkens jubileumssommar 1957 firades med ett gediget program av revyartister, sångare, operetter, teaterföreställningar och dansorkestrar.

Publikens intresse för folkparkens teaterverksamhet sjönk under slutet av 1950-talet. Under tidigt 1960-tal började även operetterna och revyerna gå allt sämre och ofta med förlust, vilket ledde till att antalet föreställningar blev färre för varje år. Det blev allt svårare att sätta program som slog väl ut ekonomiskt. Under 1960-talet anordnade man vissa danser i parken även vintertid, men publikunderlaget sjönk alltmer. Danskvällarna och artistuppträdandena fortsatte, men 1960-, 70- och 80-talet kom framförallt att präglas av popkonserter, ungdomsfester och discon (Opublicerat material av Johan Teiffel).

Enligt föreningens tidigare ordförande Sixten Svensson får nog 1950-talet betraktas som parkens storhetstid. När den omåttligt populära Gösta "Snoddas" Nordgren besökte parken 1953 slogs besöksrekord med 5000 besökare! Vid denna tid fanns ingen direkt konkurrens i Oskarshamn, menar Sixten. Men under årens gång har förutsättningarna förändrats och besöksantalet i parken har gått upp och ned. Den största konkurrenten i nöjesutbudet tror Thomas Gren, stadsarkivarie på kommunen, var TV. Den första TV-sändningen i Oskarshamn hade premiär 1959.

Under sent 1950-tal började man inom föreningen diskutera Folkets hus framtid. Man saknade framförallt sammanträdesrum. Efter flera års diskussioner, där man bland annat övervägde tillbyggnad av det befintliga Folkets hus och nybyggnad vid torget, beslutades att riva gamla Folkets hus och bygga Forum på dess plats. Inför Forums uppförande bildades en stiftelse efter förebild från Kirunas nya Folkets hus, där Fol-

Folkparkens entré låg vid korsningen Döderhultsvägen – Syrénvägen. Entrén hade fått detta utförande under 1970-talet. Foto: Thomas Gren, Folkrorelsearkivet.

kets Hus och Park-föreningen blev hälftenägare. För föreningen var Forum en stor satsning. Under samma period köpte föreningen även två biograffastigheter. En följd av dessa satsningar vid sidan av ökad konkurrens, dalande besöks-siffror och ökade omkostnader medförde att underhållet vid Folkets Park kom att bli eftersatt. Endast det mest nödvändiga utfördes inför varje säsong, såsom målning, översyn av staket och tak. Man hade även problem med skadegörelse på de redan slitna inventarierna.

År 1979 konstateras i styrelsens mötesprotokoll att ungdomarna sviker danserna och programverksamheten vid såväl Folkets Park som Forum. Hur man åter skulle popularisera ungdomsdanserna upptog långa diskussioner. En svårighet som man tampades med inom föreningen var att man ville ha maximalt med verksamhet i Folkets Park, men utan att konkurrera med danserna på Forum.

I början av 1980-talet konstaterade föreningens styrelse att parken var i behov av en omfattande upprustning. Föreningen hade uppenbara ekonomiska problem. För att kunna ha verksamhet i Folkets park året runt och därigenom

kunna få en bättre ekonomi krävdes vissa åtgärder på byggnaderna, bland annat isolering och värmeinstallation. Arrangemangen i parken besöktes av allt färre samtidigt som kostnaderna blev högre. Uppslutningen till söndagsdanserna var dålig, trots att man provat med både fri entré och ideell arbetskraft från styrelsen. Arrangemangen blev alltmer discobetonade. För att få rätsida på ekonomin funderade föreningen på att sälja sin andel i stiftelsen Forum och använda dessa pengar till att rusta Folkets park. Det fanns redan nu även planer på att sälja mark vid Folkets Park, men vid denna tidpunkt till kommunen som planerade att bygga ett motell vid trafikplatsen.

År 1988 var utescenens tak i så dåligt skick att man inte visste om man vågade använda scenen längre. Föreningens styrelse diskuterade scenens framtid och kommer fram till att satsa på att ta fram ritningar till en ny scen. Folkets park hade aldrig något serveringstillstånd för alkohol, men längre tillbaka hade många besökare med sig egen dryck, berättar Sixten Svensson. 1989 gjorde föreningen ett nytt försök att få tillstånd och på så vis locka fler besökare, men ansökan avslogs.

Serveringsbyggnaden Gallejan innan den revs 1995. Byggnaden hade flyttats till folkparken 1908 från Norrby hälsobrunn. Foto: Folkrörelsearkivet.

I juni 1989 höll Trance Dance en bejublad konsert på utomhusscenen i Folkets Park. Denna spelning kom att bli en av de sista större arrangemang som hölls på utescenen och i parken. Övriga bokningar detta år bestod av discon, julbord, föreningsmöten, Scania, kultisdans. Man hade även viss uthyrningsaktivitet i serveringspaviljongen Galejan.

I början av 1990-talet var föreningens ekonomi mycket dålig och parkområdet användes inte i särskilt stor omfattning. De enda alternativen som återstod för föreningen var att sälja eller att gå i konkurs, menar Sixten Svensson. År 1990 såldes en 15000 kvm stor del av parken till ICA. Året därpå togs en ny detaljplan fram för området som möjliggjorde en byggnad för dagvaruhandel med tillhörande parkering. Den nya byggnaden skulle enligt detaljplanen ges en arkitektonisk utformning som tog hänsyn till den befintliga närliggande dansrotundan. Under 1994 och 1995 revs samtliga byggnader i den gamla folkparken. Serveringsbyggnaden Galejan, ursprungligen från Norrby hälsobrunn, an-

sågs vara kulturhistoriskt intressant. Genom kommunens försorg demonterades därför byggnaden med avsikt att återuppföras på annan plats i staden. Dessvärre blev det aldrig av och byggnaden förstördes.

1992 utträdde föreningen ur stiftelsen Forum och föreningens verksamhet har därefter varit förlagda till dansrotundan vid Folkets park och till Sagabiografen. Utöver dans och underhållning, har parken under de senare åren framförallt blivit en plats för konferenser, föreningsmöten och föreläsningar.

Några nedslag

1941: 40000 besökare

1949: 48388 besökare/50 arrangemang

1958: 41000 besökare/84 arrangemang

1967: 17807 besökare/25 arrangemang

1979: 17024 besökare/16 arrangemang

Folkparksminnen

De är många, alla Oskarshamnsbor med glada minnen från folkparken! En av dem är Gunny (73) som tillsammans med sina vänner ofta minns tillbaka på hur roligt de hade när de gick till Folkets park för att dansa på lördagskvällarna under sina ungdomsår på sent 1950-tal och början av 1960-talet. ”Oj, vad vi dansade! Det fanns alltid många dansanta pojkar här i Oskarshamn.” Danskvällarna anordnades under olika veckodagar. Ingrid (80) brukade särskilt besöka söndagsdanserna.

Folkparkernas storhetstid brukar vanligtvis räknas till 1940–60-talet något som blir tydligt även när man pratar med Oskarshamnsborna. För personer i 60–80-årsåldern har Folkets park haft en tydlig och viktig funktion som mötesplats. Sixten (70) berättar att Folkets Park var en plats för ungdomar att träffas på. När han var ung fanns det få andra sådana mötesplatser i Oskarshamn. På landsbygden fanns det rikligt med dansbanor, men inte i staden, menar han. Det är många äldre som har träffat sin respektive i Folkets Park, poängterar han.

Utöver dansen är det särskilt underhållningen som de tillfrågade Oskarshamnsborna minns. Artisterna bokades genom Folkparkernas artistutbud och det är flera storheter som under åren besökt Parken i Oskarshamn. Några uppträdanden som Bengt (70) särskilt minns från 1960-talet är Little Gerhard, Malmstensgruppen, Rock-Ragge och Lill-Babs. Sven (80) flikar in med Rock-Olga och Harry Brandelius. Ett framträdande som stannat kvar i många minnen är när Hepstars spelade på utescenen under 1960-talets mitt. Till dans- och musikkvällarna kom alla ungdomar för att roa sig, oavsett politisk tillhörighet. Hade man

inte åldern inne eller tillräckligt med pengar för att betala entréavgift kunde man som Britt (65) berättar stå utanför staketet och titta, eller planka! Det fanns ett ställe på baksidan där man kunde plankas in som alla i stan kände till, berättar hon. Men för att lyckas var man tvungen att hålla koll på var parkens ordningsvakter höll till.

Under 1940–50-talet var det många av de tillfrågade som besökte parken på eftermiddagsunderhållning. Dessa arrangemang besöktes av alla åldrar och man kom ofta dit tillsammans med hela familjen, berättar Bibbi (80). ”Då var det folkvandring dit!”, menar Gunnar (73). På utescenen bjöds på revyer, teatrar eller operetter. I pausen kunde det ibland anordnas dans. Bibbis (80) familj var mycket engagerad i Folkets park när hon var barn. Hon minns särskilt när hon som sexåring var med i ”Vårat gäng” och fick träffa den då 16-åriga Alice Babs. Bibbi fick sitta bredvid Alice, men vågade inte säga något.

Trots de ekonomiska svårigheterna var arrangemangen i Folkets park ännu många under både 1970- och 1980-talet. Thomas (60) minns särskilt ett årligen återkommande arrangemang under 1970-talet som kallades ”Natt i parken”. Parken hölls öppen mellan kl. 22-02 med uppträdanden och dans. Arrangemanget kom dock att mötas av en hel del kritik från de boende i parkens närhet. Framförallt var det den höga musiken man hade invändningar mot, men även skral och nedskräpning från besökarna (Opublicerat material av Johan Teiffel). Ett annat minne som Thomas (60) har är när Imperiet gjorde en välbesökt spelning på utescenen under 1980-talet.

Dansen började på den tiden (sent 1950-tal, min anm.) kl. 20 00. Entrébiljett till Folkets Park fick man lösa i en liten kur vid ingången till "Parken". Mina första besök i Folkets Park gjorde jag vid 17 års ålder. Det var alltid mycket bra orkestrar, som spelade fin och omväxlande dansmusik. Några exempel på orkestrar som jag minns är Ingemar Nordströms, Arne Harges, Gunnar Hoffstens och Leif Kornlunds. Orkestermedlemmarna var alltid snyggt och prydligt klädda. Klädseln var för det mesta kostym, blazer med udda byxor, vit skjorta och slips. Kl. 21 00 var det för det mesta en paus i dansen. Då var det dags för uppträde på Teaterscenen, en byggnad med tak som bars upp av pelare, men den del som var avsedd för publiken saknade väggar. Mestadels var det mycket kända artister, som uppträdde i Folkets Park. Några som jag särskilt minns är: Malmstenstruppen, Lill-Babs, Siv Malmquist, Lasse Lönn Dahl och Ann-Louise Hansson. När uppträdet på Teaterscenen var slut, var det återigen dags att "slänga sig ut i dansen". Orkestern spelade upp, och vi tjejer hoppades på att bli uppbyggda. Nu började det dra ihop sig och bli spännande. Hur skulle kvällen sluta? Det var alltid pojkarna, som artigt bjöd upp till dans, valde och vrakade bland oss flickor. Lite senare fram på kvällen påannonserade orkesterledaren, att nu kommer "Damernas dans". Då var det tjejernas tur att välja danspartner. Dansen som därefter följde kallades för "Tackdansen", och då förväntades de pojkar, som blivit förärade (uppbyggda till) med "Damernas Dans", att bjuda upp respektive flicka, som bjudit upp till "Damernas Dans". Detta naturligtvis om flickan var trevlig och dansade bra. När klockan började närma sig 01 00, var det så dags för "Sista Dansen". Råkade då "Kvällens Prins" komma, artigt bugande och bjuda upp till dans, blev man mycket glad och lycklig och hjärtat bultade extra fort. "Kvällens Prins" kanske till och med fick följa flickan hem, och det blev eventuellt några hastiga kramar och kyssar vid porten.

Så fortlöpte danserna i Folkets Park lördag efter lördag med samma bra orkestrar och proppert klädda och artiga kavaljerer, som bjöd upp sina utvalda till dans. Det var ett bra sätt att lära känna varandra./.../ Jag träffade min man i Oskarshamns Folkets Park år 1961. Jag glömmer aldrig hur artig han var, när han bjöd upp till dans den allra först gången. Vi gifte oss 1965 och är fortfarande gifta med varandra. Det var tack vare Folkets Park i Oskarshamn, som intresset för dans och pojkar väcktes hos mig. Vi tycker båda, att det fortfarande är roligt att dansa." (Gunny, 73)

FOLKETS PARK Lördag 12 okt.
Från Boulevard Stockholm

ARNE SÖDERLUNDS
Orkester

En pryddig ensemble med ett proppert uppträdande och glada musikanter som spelar i den södra sweetstilen med starkt inslag av sydamerikansk och italiensk musik — den populära dansmusiken i Stockholm just nu.

Vokalist
Marie Dieke

Tidigare i Simon Brehms orkester sjunger på sex olika språk och medverkar hela kvällen.

FOLKETS PARK

Nu sjunger det på sista versen — och på lördag avslutar parken sin programmässigt sett kanske starkaste vintersäsong. Det tror vi också publiken är ense med oss om ty sällan har väl orkesterevenemangen duggat så tätt som i vinter. Ehrlings, Seymors, Roffe Ericsons, C.-H. Norins, Normans för att nämna några av de stora kanonerna har tagit publiken med storm. Vad är då naturligare än att en stark säsong också får en värdig avslutning. Och skriv upp att det blir det — en "drömorkester" för den dansanta publiken:

Sveriges främste saxofonist
ARNE DOMNERUS
MED SIN STJÄRNKVINTETT

med bland andra Expressens elitvalda, pianisten Gunnar Svensson, trumpetaren Leppe Sundevall (Lou Sandy m. fl.)

Några av de orkestrar som under åren har spelat upp till dans i Oskarshamns folkpark. Foto: Folkrorelsearkivet.

Dansrotundan erbjuder ett stort dansgolv med servering och sittplatser runtom.

Parken idag

Idag består "Parken" i Oskarshamn av dansrotundan uppförd 1936, som efter flera till- och ombyggnader idag kan ta emot 700 gäster. Föreningen har idag en fungerande ekonomi. Man får ett litet bidrag från kommunen, men finansierar det mesta själva. Verksamheten är till viss del beroende av personer som ställer upp med ideellt arbete, men det är idag svårt för föreningen att få ideell arbetskraft, menar Sixten Svensson, tidigare ordförande i föreningen.

Det är fortfarande en väldigt blandad publik som besöker Folkets park. För ca 20 år sedan då parkområdet sålts av, anställdes personal på plats i dansrotundan vid Folkets park och sedan dess har uthyrningarna ökat, framförallt konferenser och utbildningar. Föreningens främsta arrangemang är fortfarande danskvällar. Den ökade konkurrensen har dock medfört att besöksantalet minskat. Det finns ett större utbud för ungdomar idag, menar Sixten. Han tror inte heller att folk är tillräckligt intresserade av tra-

ditionell pardans längre. Han menar även att förutsättningarna är andra idag. Det är dyrare att ta hit artister, orkestrar och revy-föreställningar, och dessutom finns det idag ett större utbud av denna sorts underhållning. En försvårande omständighet för Folkets park gentemot ett "vanligt" nöjesställe, menar Sixten, är att andra nöjesställen efter en konkurs kan återuppstå i ny skepnad, medan en konkurs för Folkets park skulle vara oåterkalleligt.

Att dansen inte längre är det främsta skälet till att besöka Folkets park blir tydligt när man pratar med oskarshamnsborna. Det är få av de tillfrågade som nämner att de brukar besöka Folkets park för att dansa. Bengt (70) berättar att han då och då besöker danskvällarna. Det bästa med "Parken" som danslokal tycker han är dansgolvet och tillgängligheten. Mali (35) har varit på dans i parken en gång, men hon tyckte medelåldern var för hög. Gunny (73) berättar att hon brukar delta i en stor privat fest med mat

Dansrotundan uppfördes 1936, men har byggts om vid ett flertal tillfällen. På en stor reklamskärm annonseras Parkens danskvällar och andra arrangemang.

och dans till levande musik som anordnas varje år före julhelgen. ”Det brukar alltid vara ”hög stämning” med dansanta och trevliga människor i min egen ålder. Den festen vill jag inte missa! Det är så nära det kan bli mina minnen från 1960-talets danser i Folkets Park”, menar hon.

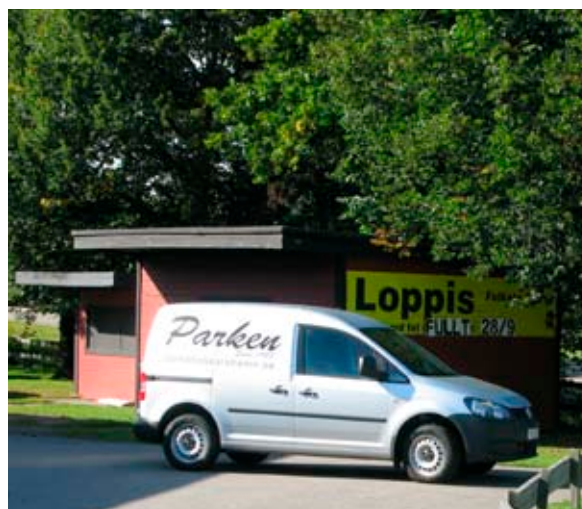
Utöver danskvällar anordnar Folkets hus och park-föreningen även loppis sex ggr/år och olika konserter/uppträdanden för barn och vuxna. Loppisarna tycks vara populära bland oskars-hamnsborna. De allra flesta av de tillfrågade nämner att de någon gång besökt parken för att gå på loppis, utförsäljning eller mässa.

Övriga dagsaktiviteter i parken står andra arrangörer för, främst föreningar. Det är några föreningar som kontinuerligt hyr parken. Vid de flesta av dessa arrangemang ordnar personal vid Folkets park någon slags förtäring, antingen fika som kan ordnas i befintligt kök eller genom catering.

PRO hyr Folkets park för månadsmöten åtta gånger/år. Vid mötena anordnas underhållning via ABFs kulturkatalog och någon slags förtäring. Varje månadsmöte besöks av mellan 150-200 besökare. Utöver mötena anordnar föreningen danskvällar första söndagen i varje månad, sju tillfällen/år. Danskvällarna är öppna för alla pensionärer och besöks av omkring 100 personer.

Hjärt- och lungsjukas förening håller sina månadsmöten i Folkets park en gång/månad. I samband med mötena anordnas fika, något upp-trädande och ibland en temaföreläsning. Utöver månadsmötena anordnar föreningen även temadagar (KOL-dagen, hjärtats dag och äldredagen). Varje aktivitet brukar ha omkring 100 besökare.

Reumatikerföreningen har omkring åtta medlemsmöten/år och distriktet (hela länets föreningar) har ca tre möten/år i Folkets park. Utöver detta anordnar föreningen två modevisningar varje år och håller även öppna möten med läkare som föreläser om olika ämnen. Medlems-

Loppis är ett återkommande och populärt arrangemang i Parken.

mötena brukar besökas av ca 50 personer, medan övriga arrangemang lockar ca 100 personer.

Dansklubben Snésteg anordnar tre till fyra kurser i bugg varje höst och vår. Varje danskurs består av tio träffar och har omkring 25 deltagare. För barn har man kurser i bugg och Popstars med omkring 30-40 deltagare. Dansklubben anordnar även buggdanskvällar i samarbete med Folkets park. Danskvällarna brukar ha ca 150-200 besökare.

Gemensamt för de intervjuade representanterna för föreningarna är att de tycker Folkets park är en bra lokal för den verksamhet de anordnar. Arne Nilsson, sekreterare i Hjärt- och lungsjukas förening, anser att Folkets park är en trevlig anläggning. Vid deras möten ordnar Folkets park fika, vilket är välsmakande och trevligt. Dansrotundan är en stor lokal som kan kännas lite ödslig, men det är samtidigt en av lokalens största fördelar ur tillgänglighetssynpunkt, menar han. Hjärt- och lungsjukas förening har många äldre medlemmar och andra med olika handikapp, då fungerar Folkets park mycket bra både vad gäller entré som lokal. Just tillgänglighetsaspekten är något som flera av de tillfrågade föreningarna lyft fram som en stor tillgång. Susanne Fogelqvist, ordförande i dansklubben Snésteg, menar att Folkets park är en jättebra lokal för dansklubbens verksamhet och

Underhållning för alla åldrar.

att det finns få lokaler i staden med lika bra förutsättningar. Flera föreningar framhåller även den ekonomiska aspekten som ett starkt skäl till varför man använder Folkets park. Arne Nilsson från Hjärt- och lungsjukas förening betonar att det är mycket ekonomiskt fördelaktigt för föreningar att hyra Folkets park gentemot andra konferensanläggningar och menar att det är viktigt att det finns en sådan mötesplats i en så föreningsstätt stad som Oskarshamn.

Utöver de kontinuerligt återkommande arrangörerna hyrs Folkets park även ut till andra aktörer, som föreningar för årsmöten, fackföreningar, kommunen som anordnar Träffpunkten (jultallrik till pensionärer), konserter med mu-

sikskolan, företag som har julbord, disco, konferenser och utbildningar.

För en del av de tillfrågade oskarshamnsborna är Folkets park relativt okänd. Flera av de yngre får fundera ett tag innan de svarar. David (30) berättar att han varit där någon enstaka gång, men kan inte minnas vad han gjorde där. Martina (30) har bott i staden i ett halvår, men har aldrig varit där. Hon tycker att byggnaden är väldigt anonym och känner inte till vilken verksamhet som anordnas där. Emelie, Sara och Cornelia (15) berättar, när de fått reda på var Folkets park ligger, att de varit där med skolan på teater.

Flera av de äldre som tillfrågats återkommer med visst vemod till att Folkets park idag inte är någon egentlig park. Gunny (73) uttrycker ”I dag har större delen av ”min Folkets Park” ockuperats av ICA Maxi.”. Parken är för de allra flesta tydligt förknippade med ungdomsåren. För Sixten (75) har Folkets park inte längre särskilt viktig betydelse. Han tror att det endast är äldre personer och de som är personligen engagerade i föreningen som känner en stark koppling till Folkets park idag.

Parken i framtiden

Ordförande Susanne Fogelqvist ser på framtiden med tillförsikt. Hon vill att kommuninnevärdarna ska uppfatta Folkets park som en självklar mötesplats! Föreningen vill därför särskilt fokusera på att få fler kommuninnevånare att upptäcka möjligheterna med Folkets park.

Det är idag lättare att få verksamheter till parken under vinterhalvåret, påpekar Sixten Svensson tidigare ordförande i föreningen, än under sommarmånaderna. Man har inom föreningen funderat mycket på vad man ska göra för att få parken använd även sommartid och bland annat funderat kring outlet och försäljning. En fördel med Folkets park för sådan verksamhet är dess läge i närheten till stadens största dagligvaruhandel och en stor parkering.

En tydlig ambition som föreningen har kring parken är att värna om möjligheten att även fortsättningsvis vara en plats för föreningar! Man vill också satsa mer på dagskonferenser för företag, menar Susann. Dels för att fylla lokalen med verksamhet även dagtid, men också för att få in medel så att man kan fortsätta att erbjuda föreningar en låg hyra.

Föreningen önskar även göra mer arrangemang riktade till barn och ungdomar, i likhet med årets uppträdanden med Duran & Mollan, Mora Träsk eller samarbeta med kunder som arrangerar disco för ungdomar. Föreningen önskar också kunna renovera köket, så att man får möjlighet att tillreda maten själva. Idag har man endast catering.

Ett hot i framtiden kan, som Susann ser det, vara den ökade konkurrensen och då i synnerhet på nöjessidan. De största konkurrenterna som är ”Big bang” och ”Hotell Ett”. Men det finns också konkurrens från andra konferensanläggningar, framförallt Forum. Man märker även av lågkonjunkturen.

De tillfrågade föreningarna som regelbundet hyr Folkets park är enade om att de är nöjda och kan inte komma på något de saknar eller efterfrågar. Jan-Erik Nilsson, ordförande i PRO poängterar att det är viktigt för föreningslivet i Oskarshamn att Folkets Park finns kvar. Det behövs en plats där föreningar kan hyra in sig till en lägre kostnad, men han. PRO har under en tid förväntat sig en hyreshöjning, men det har inte skett än.

Susanne Fogelqvist, som utöver att vara ordförande i Folkets park även är ordförande i dansklubben Snésteg, säger att klubben skulle kunna hålla fler kurser än vad de har idag om de bara hade tillräckligt med ledare. Det finns bland annat önskemål om kurser i gammeldans. Klubben har även planer på att rikta sig mer mot ungdomar. En idé som klubben har är att besöka och hålla danskurser för elever i årskurs 9 samt sedan anordna en gemensam danskväll på Folkets park.

Oskarhamnsbornas tankar om Folkets parks framtid är delade. Flera av de tillfrågade blickar i första hand bakåt och har svårt att se positivt på utvecklingen kring Folkets park. Gunnar (75) anser att parken är helt förstörd och menar att ”Förr, då var det bättre fart!”. Britt (65) håller med och går så långt att hon tycker att man borde återskapa parken och flytta ICA utanför stan istället. Magnus (70) tycker att ”Folkets park är totalt förlorad. Det finns inte ens ett träd kvar. Parkkänslan är helt borta.” Han känner sig inte särskilt engagerad i parken och skulle inte bry sig om byggnaden revs. Bengt (70) menar att ”parkernas tid är förbi!”, medan hans vän Sven (80) däremot tror att ”allt går i cykler!” och att Folkets Park i framtiden åter kan bli en välbesökt mötesplats.

Mellan trafikplatsen och den stora köpladan ligger Folkets park. En anonym byggnad tycker några av de tillfrågade oskarshamnsborna.

De allra flesta tror ändå att Folkets park ännu har en funktion att fylla. Magnus (70) tycker att lokalen är lämplig för den användning som den har idag, d.v.s. dans, loppis, auktioner och försäljning och mässor. Agneta (65) framhåller att evenemangen är helt avgörande för besökarna. Hon tror att konserter och mässor skulle dra flest besökare. David (30) skulle också gärna se fler musikevenemang i parken. Britt (65) önskar fler kulturevenemang i parken, som konst- och hantverksutställningar, julmarknad, mässor och föreläsningar. José (60) tycker att det är ett bra ställe, men att det saknar liv. Han tycker att parken skulle vara en tydligare mötespunkt. Han tror på större satsningar där man bjuder in folk i större utsträckning, exempelvis som när Sean Banan besökte staden i somras.

Endast ett fåtal av de tillfrågade lyfter fram dansverksamheten. Mali (35) önskar att det på Folkets park anordnades fler danskurser för nybörjare. Jan-Erik (70) tycker att det är en tråkig utveckling att man idag snarare föredrar att "sitta och dricka öl" istället för att vara ute och dansa och träffa andra människor. Gunny (73) delar denna uppfattning och önskar att dagens ungdom skulle vara mera intresserade av att lära sig dansa.

De yngre oskarshamnsborna är eniga. Emelie, Sara och Cornelia (15) tycker att Folkets park borde vara mer aktiv och ha fler aktiviteter som riktar sig mot ungdomar, såsom fritidslokal eller konserter. Erik och Elin (15) tycker att parken ligger för långt bort, men skulle gärna se att man kunde hyra den för större fester (disco) för ungdomar.

Flera lyfter fram att man borde göra Folkets park mer känt. Martina (30) tycker att Folkets park är en alltför anonym byggnad. Det enda man ser är en stor reklamskylt, vilket inte är särskilt inbjudande. Gunnar (75) tycker att parken framtid är något för "Attraktiva Oskarshamn" att bita tag i!

Parkens värden

Folkets park i Oskarshamn är idag ingen egentlig park, utan en enskild byggnad - en dansrotunda. Byggnaden utgjorde förvisso en del av den gamla folkparken, men man får nog påstå att den gamla folkparksmiljön idag är uttraderad. I den folkpark som fanns fram till början av 1990-talet utgjorde såväl det gröna som byggnaderna lika beståndsdelar. Idag är "parken" enbart förknippad med den fysiska byggnaden.

Den omgivande grönskan fyller inte längre någon funktion mer än som inramning åt byggnaden. Dansrotundan från 1936 är till följd av flera om- och tillbyggnader påtagligt förvanskad, vilket medfört att dess arkitektoniska värden gått till spillo. Men namnet lever ännu kvar, ”Par-ken”, och minnena och funktionen.

Ett av parkens främsta värden ur kulturhistorisk synpunkt får anses vara dess ännu tydliga historiska koppling till arbetarrörelsen. Till skillnad från många andra folkparker i landet, ägs och förvaltas Folkets park ännu av Folkets hus och park-föreningen. Folkparkerna utgör en viktig del av arbetarrörelsens historia. I folkparken förenades nöjen och politik. Idag utgör Par-ken inte längre någon arena för arbetarrörelsen, men likväl ännu en mötesplats för stadens inne-vånare.

Folkparken i Oskarshamn har ur ett lokalt perspektiv ett viktigt socialhistoriskt värde. Den politiska kopplingen kom med tiden att försvagas och sedan 1900-talets mitt har folkparken i Oskarshamn främst fungerat som en festplats dit man gått för att roa sig, lyssna på musik, se teater och framförallt för att dansa. I Oskars-hamn, liksom i övriga Sverige, har folkparken haft en viktig roll i nöjeslivet och utgjort en social arena för såväl unga som gamla. Intervjuerna med några Oskarshamnsbor vittnar om att parken har varit och till viss del ännu är en betydelsefull plats för många människor. Parken har fortfarande en påtagligt social verksamhet och ett uttalat fokus att fungera som en mötesplats för alla. Dans, musik och underhållning utgör fortfarande stommen i parkens verksamhet.

Bevarande-, vård- och informationsinsatser

I samband med parkens 30-årsjubileum skrev Oskarshamnstidningen: ”Ty Oskarshamns folk-park är, därom äro säkert de flesta eniga, en fo lk e t s park i ordets egentliga bemärkelse och en kulturfaktor av den allra största betydelse för hela samhället.” Kan man säga att Folkets park är det idag? Eller vad krävs för att parken åter

ska få denna betydelse i Oskarshamn? Hur kan parkens kvaliteter tas tillvara, utvecklas och fortsätta att brukas på bredaste tänkbara sätt?

Verksamheten i Folkets park har redan idag en stor bredd och riktar sig till flera olika mål-grupper och åldrar, men föreningen har som ambition att utveckla verksamheten ytterligare. Föreningen vill framförallt bredda verksamheten och ha en större verksamhet riktad mot barn och ungdomar. Av de yngre oskarshamnsborna som tillfrågats inom detta projekt blir det tydligt att de efterfrågar fler aktiviteter för ungdomar. Konserter, discon och andra fritidsaktiviteter är framförallt sådant som efterfrågas. Här kan Fol-kets park ha en funktion att fylla.

Som denna rapport också visat är Folkets park relativt okänt för flera av de tillfrågade oskarshamnsborna. För att få kommuninnevånarna att uppmärksamma möjligheterna med Fol-kets park och även fortsättningsvis låta parken vara en viktig lokal mötesplats krävs någon slags informationsinsats. En viktig uppgift i denna satsning bör vara att arbeta kring allmänhetens uppfattning om parken.

En förhoppning som ordförande Susanne Fogelqvist uttrycker är att Folkets park även fortsättningsvis ska vara en plats för föreningar, där de för en ringa hyra kan anordna sina aktiviteter. Det är också något som de tillfrågade föreningarna poängterat som något mycket värdefullt i en så föreningstät stad som Oskarshamn. En förutsättning för att kunna erbjuda reducerad avgift till föreningar är att man får finansiering från annat håll. Föreningen har därför som avsikt att särskilt marknadsföra Folkets park som en plats för konferenser och utbildningar mot företag. Man strävar också efter att fylla Folkets park med verksamhet över veckans alla dagar, framförallt dagtid. Den stora lokalen, det lättorienterade läget och de fina parkeringsmöjligheterna borde vara bra förutsättningar för att lyckas med detta. En satsning från föreningens sida kunde som ordförande Susanne också nämnde, vara att iordningställa ett större kök där mat kan tillredas på plats.

Utsnitt av karta över Kalmar från 1906.

Utsnitt av karta över Kalmar 2013.

Folkets park i Kalmar

Presentation av parken

Kalmar Folkets park ligger utmed Södra vägens södra sida inramat av Stensbergsvägen, Falkenbergsvägen och Lindsbergsgatan.

Parken har formen av en rektangel i öst-västlig riktning med en vinkel i den östra delen av området. Huvudentrén ligger i sydöstra hörnet och är en asfalterad infartsväg. Den saknar idag en tydlig markering av att vara entré till området. I väster finns en mindre trägrind i det spjälstaket som utgör parkens gräns mot väster. Mot norr utgör en stödmur gräns mot Södra vägen tillsammans med en del av parkens bebyggelse. Serveringspaviljongen utgör parkens avgränsning mot öster. Mot söder saknar parken en avskärmande gräns. Istället utgör träd och gräsmattor gräns mot Lindsbergsgatan. I parken finns flera byggnader. I öster ligger som nämnts den gamla serveringspaviljongen. Mot väster följer sedan vaktmästarbostaden, danspaviljongen, teaterladan och den så kallade Snuskulan. Snuskulan ligger på toppen av en liten kulle beväxt med stora träd. Utmed parkens södra gräns, från väster mot öster, finns banor för att spela boule, en damm med plantering och öppna gräsytor. På flera platser i parken finns också konstverk eller rester av skulpturer. Stora ytor är fortfarande gräsbevuxna men i anslutning till parkens byggnader har marken hårdgjorts med asfalt eller plattor.

Folkets park i Kalmar ägs och förvaltas idag av Kalmar kommun. Parken används för föreningsverksamhet, loppmarknader, auktioner, utställningar och mässor samt för den omfattande verksamhet, inriktad på ungdomar, som bedrivs av Monokrom. Sedan några år tillbaka är Folkets park i realiteten inte en folkpark. Idag pågår en process för att hitta en ny användning av området.

Historik

Folkets park i Kalmar skapades efter en donation av bankdirektör Ernst Ancker. Han ägde fastigheten Lindsberg som han till stora delar donerade till Kalmars fackföreningar för att de skulle kunna anlägga en folketspark. Lindsberg var en lantegendom som använts som sommarnöje av olika prominenta kalmarbor. Under 1800-talet hade det förvandlats till en omfattande trädgårdsanläggning. På 1860-talet byggde tobaks- och snusfabrikören Oskar Engström det lusthus som kom att kallas för Snuskulan.

Fackföreningarna i Kalmar bildade tillsammans en ekonomisk förening som tog ansvar för parken och den 16 september år 1900 öppnade man verksamheten. Året efter stod dansbanan klar. Det mesta av arbete som utfördes i parken gjordes med ideella krafter och ur det perspektivet är det imponerande vilka satsningar man gav sig på under de närmaste åren. En sommar-teater stod klar 1902 och bostad för vaktmästaren 1915. Sommar-teatern ersattes 1917 med en förbättrad teaterbyggnad. Denna byggdes om ytterligare en gång 1928 till den teaterlada som finns i parken idag. Däremellan hann man också bygga en serveringspaviljong som stod klar 1922. En ny danspaviljong stod klar 1943. Denna ritades av stadsarkitekten J Fred Olson.

Under 1900-talet har parken fyllts av olika verksamheter. Ambitionen var främst att erbjuda billiga nöjen för stadens arbetarbefolkning. Teatrar, revyer, operetter, musikartister och uppträdanden av olika slag allt enligt respektive tids smak har avlöst varandra. En populär artist när seklet var ungt var ”Sonja” som engagerades till folketspark i Kalmar vid flera tillfällen. Hon gjorde ”levande tavlor”. Enligt Robert Anderssons Kalmar Folkparks historia gick det till så här: ”De stora, inramade tavlorna voro utförda

Fotografi från Folkets park i Kalmar 1906. Till vänster en äldre danspaviljong, till höger den teaterscen som användes 1902-1917 och i fonden Snuskulan. Fotograf: okänd. Källa: Kalmar läns museum.

så, att hon kunde inkomponera sin egen bildsköna person som levande blickfång i konstverket. Den illusoriska effekten var förbluffande, liksom hennes förmåga att kunna hålla sig blickstill i de ofta mycket svåra attityderna, till dess ridån gick ner.” Idag har vi nog lite svårt att förstå underhållningsvärdet i ett sådant framträdande.

Även lokala förmågor fick chansen att uppträda i folketspark. En av dem var Ernst Dahlöf som var son till stenhuggaren Magnus Dahlöf. Ernst var en sorts sofistikerad komiker, alltså ingen bondkomiker, berömd för sin mimik. Ett av hans nummer var att spela en känslös melodier på fiol och till den sjunga en rolig sång. Dahlöf anlätades flera gånger och tränade upp sina färdigheter så att han kunde åka ut på turné. Hans artistnamn var ”Scwente”.

Underhållningen kunde också bestå av tidens nya tekniska uppfinningar. De första åren

kunde man få lyssna på en jättestor grammofon eller se ljusbilder.

Man ordnade fester, karnevaler och politiska möten både för nöje och för att upplysa. Kända politiska storheter som Kata Dahlström, Hjalmar Branting och Per Albin Hansson har talat i Kalmar Folkets park.

År 1909 inträffade två stora händelser där Folkets park fick spela en viss roll. Den första var begravningen av vapenvägraren Richard Almskoug. Almskoug hade dött av sjukdom på fängelset i Västervik sedan han ”vägrat att bära mördarkappan”, det vill säga vägrat att göra sin värnplikt, och därför dömts till fängelse. Hans begravning blev en spektakulär tillställning ledd av ungsocialisterna. Begravningståget utgick ifrån Folkets park och slutade med en tumultartad jordfästning på Södra kyrkogården med flera tusen personer närvarande. Ungsocialisterna

Första maj firande eller fackföreningsmöte i Folkets park på 1920-talet då serveringspaviljongen var nybyggd. Fotograf: okänd. Källa: Kalmar läns museum.

försökte hålla akten utan kyrkans inblandning men prästen O Wahlmark gjorde vad han kunde för att genomföra ritualen. Internationalen utmanade psalmsången. Det blev naturligtvis ett rättsligt efterspel som ledde till att några av ungdomsocialisterna dömdes till fängelse.

I slutet av sommaren inträffade en nationell händelse med stor betydelse. Den 4 augusti utbröt Storstrejken. I Folkets park i Kalmar ordnades varje förmiddag strejkmöten där arbetarna kunde få den senaste informationen. Man såg till att hålla en smörgåsservering öppen och ordnade också underhållning för de sysslolösa arbetarna.

Verksamheten förblev under en stor del av 1900-talet den samma men smaken vad det gällde uppträdanden skiftade naturligtvis. Teatrar, operettföreställningar och revyer gästade teaterladan. Folkkära artister som Alice Babs och Snoddas uppträdde i parken. En tid var uppvisningsmatcher i boxning mycket populära. Evas (55), pappa har berättat han såg en ung Ingmar Johansson gå en uppvisningsmatch i Folkets park i slutet av 1940- eller början av 1950-talet.

Ingmar Johansson ska ha utmanats av en av stadens poliser som dock fick se sig besegrad av den unge killen från Göteborg.

Mottot för verksamheten i Folkets park var att erbjuda något för alla. Det kunde bjudas på barnteater på eftermiddagarna och något kringresande teatersällskap på kvällen, till exempel Bullen Berglunds teatersällskap. Några dagar senare gästade Operaballetten parken och dagarna därefter efter kunde man lyssna på en dragspelsorkester. I en tid när man inte konkurrerade med så mycket annat var Folkets park en viktig del av nöjeslivet. Man lockade ofta mycket folk till sina evenemang.

Ett problem som man delade med andra nöjesplatser var fylleriet. De hände att det blev bråk. Parken hade sina egna vakter som försökte hjälpa till att avstyra och se till att avhysa dem som blivit för stökiga. Vakterna hjälpte också till att förhindra att folk ”plankade” in i parken. De som blev påkomna slängde man ut. Sven (70) minns särskilt en stor och stark tyngdlyftare som jobbade som vakt och som själv inte hade något emot att hamna i bråk.

Festkväll i Folkets park någon gång i början 1900-talet. Vykort som kunde köpas hos Hjalmar Appeltofts Bokhandel. Fotograf: okänd. Källa: Kalmar läns museum.

Handkolorerat foto med vy över Folkets park från tidigt 1900-tal. Vykort som trycktes av Karl Kullzéns Pappershandel. Fotograf: okänd. Källa: Kalmar läns museum.

Första maj-tåg på väg till Folkets park 1950. Fotograf: Walter Olsson. Källa: Kalmar läns museum.

Arbetarrörelsen behöll en stark koppling till Folkets park långt fram i tiden. Tidigare under 1900-talet gick första maj tågen alltid till Folkets park och det var här man fick lyssna till inbjudna talare. Sven (70) minns hur han som liten brukade gå för att titta på tågen som kom marscherande från staden med röda fanor i spetsen och musikkår. Han var däremot själv aldrig med som vuxen och gick i tåget.

En av de viktigaste verksamheterna i parken var dans. Redan då parken anlades var det en viktig del av verksamheten och det fanns tidvis flera dansbanor. På 1950- och 60-talet hade man dans såväl på första våningen som i källaren till danspaviljongen. Med tiden fick danserna i källaren dåligt rykte berättar Sven (70). Då döptes källaren om till G-hallen som var en förkortning för gonorréhallen. I slutet av 1960-talet rättade man sig efter den nya tidens smak och danslokalen i källaren omvandlades till diskotek Maria. Här var bland andra den lokalt välkände PO Ahlberg diskjockey. På 1970-talet blev det po-

Föreningsmöte i Folkets park 1946. Fotograf: okänd. Källa: Kalmar läns museum.

Statsminister Per Albin Hansson talar i Folkets park i Kalmar under brinnande världskrig 1941. Fotograf: okänd. Källa: Kalmar läns museum.

I början av 1900-talet drog en våg av nationalromantik genom Sverige. Att klä sig i folkdräkt och att dansa folkdans blev ett uttryck för det. Här en grupp, namnet okänt, som uppträdde på Folkets park i Kalmar 1908. Fotograf: okänd. Källa: Kalmar läns museum.

pulärt med kultisdans och stora grupper gick på kurs i Folkets park. Danserna hölls inte bara på helgerna utan också en del kvällar i veckan. Dansverksamheten lever kvar än idag genom Kalmar folkdanslag men i mindre skala.

Maria (62) berättar att det var viktigt att känna till vilka regler som gällde på danserna. När orkestern meddelade att det var "damernas" fick tjejerna bjuda upp under tre danser som kallades 1:a, 2:a och 3:dje damernas. Till 1:a damernas skulle man bjuda upp den man var mycket intresserad av. Till 2:a damernas den man var lite intresserad av och till 3:dje damernas den man var kompis med. Första dansen efter de här tre var besvaringsdansen. Då ville man att den man bjudit upp först skulle bjuda upp. Viktig var också sista dansen då man hoppades på att man skulle bli uppbjuden av den man var intresserad av. Maria (62) var en av dem som tog chansen att bjuda upp en trevlig kille som var på dans tillsammans med några av hennes vänner. De blev sedan ett par och gifte sig.

Ingrid (55) berättar att hon var lite blyg så när hon blev uppbjuden så hon vågade inte dansa utan hänvisade till en kompis istället. Då blev hon tillsagd av dem som arbetade i folkparken att gå ifrån dansbanan. Eftersom det var killarna som köpte dansbiljetter så fick man inte neka någon. Undantaget var om den som bjöd upp var full. Även på diskotek Maria fungerade det i slutet av 1960-talet och början av 70-talet så att man blev uppbjuden.

Fortfarande i början av 1980-talet var Folkets park ett givet ställe att gå till för att roa sig. En av dem som var där var Linda (45). Hon brukade gå på högstadieskot "Skutt". Det var drogfria diskon och eftersom det inte fanns så mycket annat för högstadieelever att välja på var det mycket folk som gick dit. Även Anna (38) tillhörde dem som brukade gå dit. Hon var också på flera konserter i Folkets park till exempel Ulf Lundell och Magnus Uggla.

Under 1980-talet dalade intresset för parken. På andra sidan av Södra vägen öppnade dans-

Dans var ett av 1900-talets stora nöjen och Folkets park i Kalmar och på andra orter drog stor publik till sina danskvällar. År 1943 stod den nya danspaviljongen klar. Premiären var fredagen den 30/4 och lördagen den 1/5. Då spelade Bertås orkester. Från vänster: Sven-Gunnar Frieberg - född 1920 - trumpet, Alf Widerberg - född 1918 - tenorsax - klarinett - trumpet, Roland Käck - född 1915 - trummor, Bertil Åkerlund - född 1905 - piano och kapellmästare, Ove Rosdal - född 1915 - altsax - klarinett - violin - dragspel, Fred Brandin - född 1920 - tenorsax - klarinett - dragspel, Olle Palmér - född 1911 - kontrabas.

stället Sandra som övertog mycket av danspubliken på Folkets park. Folketspark-föreningen fick allt svårare att driva verksamheten. För att minska kostnaderna förenklades skötseln av parken genom att planteringar lades igen, ytor asfalterades och mindre byggnader revs. De byggnader som blev kvar renoverades. År 1992 gick Folketspark-föreningen i konkurs. Man rekonstruerades men ekonomin fortsatte att vara ett problem.

År 2003 flyttade verksamheten ungdomens hus in i delar av lokalerna och namnet på den nya verksamheten blev Monokrom. Det är en verksamhet som främst är inriktad mot ungdomar. Man har replokaler, scener och studio för inspelning. Man coachar olika band, ordnar kurser i musikproduktion, olika instrument och teater. I källarlokalen har man också ett café. Verksamheten beskrivs utförligare under rubriken "Parken idag".

År 2005 köpte kommunen byggnaderna och Folketspark-föreningens verksamhet upphörde. Parken används inte längre för teaterföreställningar, stora konserter eller för stora allmänna möten. Istället är verksamheten inriktad på motionsdans, uthyrning, auktioner och loppmarknader.

Under våren 2013 tog kommunens planer på att sälja Folkets park fart. Kommunen inbjöd till ett möte för dem som ville köpa parken för att presentera deras idéer om framtiden. Inga intressenter kom till det mötet. Istället kom flera kalmarbor som var kritiska till planerna och hur kommunen låtit byggnaderna förfalla genom att, som man menade, inte sköta det kontinuerliga underhållet. Planeringen för en försäljning fortsätter dock genom att man inlett arbetet med en ny detaljplan för området.

Serveringspaviljongen från väster hösten 2013.

Serveringspaviljongen från öster hösten 2013.

Teaterladan från öster med Snuskulan i bakgrunden hösten 2013.

Parken idag

Sedan några år tillbaka finns planer på att göra en radikal förändring av folkparksområdet. Samtidigt med arbetet med projektet ”Möten i parken” har man börjat arbetet med att ta fram en ny detaljplan för området. Vetskapen om planerna för området har naturligtvis färgat arbete med projektet ”Möten i parken”. Samtalen med ägare, brukare och allmänhet har ofrånkomligen blivit inriktade på hur man ser på den förändring som kanske väntar parken.

Ägaren Kalmar kommun vill sälja området och den processen har påbörjats. Björn Strimfors, planeringschef på Kommunledningskontorets mark- och planeringsenhet, berättar att i kommunens egen plan för området fanns bostäder med som ett alternativ, men man var nyfikna på om det fanns några andra idéer som man skulle kunna arbeta vidare med. Man bjöd därför in till att komma med förslag. Av de förslag

man fick in fanns det andra alternativ än bostäder men de var inte ekonomiskt förankrade och därför valde man att gå vidare med två förslag till nya bostadsområden som inkommit. Kommunens egen ambition är att flera av de äldre byggnaderna ska få vara kvar. Det gäller Serveringspaviljongen, Snuskulan och Teaterladan. Däremot vill man riva danspaviljongen eftersom man anser att den byggnaden är för dålig. Man vill också låta riva vaktmästarbostaden eftersom man tror att det kan bli svårt att hitta en bra användning för den byggnaden. Ambitionen är också att mycket av det gröna ska bevaras, framförallt parkens stora träd. Kommunen ser också gärna att man i de nya förslagen för parken tar vara på platsens historia genom att bevara och synlig göra äldre stråk och rörelsemönster i parken.

Verksamheten i Folkets park har, som vi sett i kapitlet om Folkets parks historia, minskat och

Vem har lyckats bäst? Koncentration kring en av Folkets parks bouldbanor.

Vid ingången till Monokrom i källaren till danspaviljongen finns en graffitimålad vägg.

Stora gräsytor för alla med mycket spring i benen. Fotograf: Liselotte Jumme

förändrats under de senaste åren. Men Folkets park är fortfarande en viktig plats. Birgitta Stenmalm, ordförande i Kalmar folkdanslag berättar att parken idag sköts av Kalmar folkdanslag. De använder lokalerna för sina danser. Föreningens egen verksamhet består nästan dagligen av olika dansaktiviteter. Man håller kurser i olika danser och övar inför olika uppvisningar man deltar i. Man har också möten och fester i lokalerna. En viktig del av föreningens ekonomi är julmarknaden på Skälby och midsommarfirandet på Revsudden. Då har man bland annat lotterier med slöjdföremål som vinster. De här sakerna tillverkas vid gemensamma arbetskvällar i lokalerna i Folkets park. Föreningen sköter också uthyrningen åt ägarna Kalmar kommun och får ta intäkterna för det men man är ganska restriktiv när det gäller uthyrning.

En annan verksamhet som håller till i Folkets park är PRO Graniten som ordnar boule och boccia för sina medlemmar på banorna i parken. Ansvarig för verksamheten är Harriet Petersson. Verksamheten pågår från vår till höst när vädret tillåter. Även den mer tävlingsinriktade bouleföreningen Petang spelar på banorna i folketspark. PRO Graniten har 4-20 medlemmar per gång som deltar i spelet. Man har också en del utbyte med grannföreningar och åker till varandra för att spela. Föreningen disponerar källaren på Snuskulan som förråd för en del saker.

Den mest omfattande verksamheten i Folkets park drivs av Monokrom. Verksamhetsansvarig är Johan Eriksson. Monokrom disponerar idag källaren till danspaviljongen samt i viss mån även första våningen i samma byggnad. Det är en omfattande verksamhet som varje vecka når 350-400 personer, framförallt ungdomar i åldern 13-25 år. Man har replokaler för lokala band, kurser i olika instrument, låtskrivande, musikproduktion och teater. Unga band kan få hjälp av en mentor och de kan också få spela in musik i Monokroms studio. I lokalerna i källaren finns också ett café. Verksamheten pågår dagligen och bygger mycket på ansvar och förtroende. Många av banden som är knutna till

Monokrom har egna nycklar till lokalen så att de kan repa på tider som passar dem. Den mer organiserade verksamheten är koncentrerad till kvällar mellan 16.00 och 20.00. Även om verksamheten fokuserar på ungdomar så är alla välkomna. Yngsta deltagaren i aktiviteter just nu är 12 år och den äldsta 73. Det är också vanligt att föräldrar är med. Varje vår i samband med skolavslutningen ordnar man ”Korv och rock” där banden som är knutna till Monokrom får möjlighet att uppträda. Konserter i mindre format ordnas också regelbundet i lokalerna. Verksamheten bedrivs som ett samarbete mellan kommunen och Folkuniversitetet. Monokroms lyckade arbete har uppmärksammats av politiker och tjänstemän på Kalmar kommun. Ledningen för Monokrom uppfattar det som att man från kommunens sida är angelägna att hitta en lösning för verksamheten.

Parken i framtiden

Framtiden för Folkets park är i dagsläget oviss. Ägaren kommunen har en bestämd önskan om att förändra användningen av området och brukare och kalmarbor har delvis en annan.

För Kalmar kommun är det fortfarande en öppen fråga vad man till slut gör med Folkets park. Klart är att det inte kommer att vara en Folkets park, vilket det faktiskt inte formellt varit sedan Folkets park-föreningen lades ner. Däremot vill man att platsen ska fortsätta att ha den gröna parkens kvalitéer. Man ser det som nödvändigt att Monokrom och folkdanslaget kommer att få flytta sina verksamheter liksom den auktionsfirma som hyr Teaterladan för att lagra möbler. Även loppmarknaderna och auktionerna som regelbundet hålls i danspaviljongen kommer att få flytta om det huset rivs. Kanske kan man dock fortsätta med en del verksamheter som hållits ute i parken som boule och veteranbilmässa. Där får man avvakta de förslag som håller på att tas fram. I de förslagen är man angelägen om att de gamla byggnader som ska bevaras rustas upp och får nya användningar.

Terrasser och trappor i anslutning till teaterladan påminner om att det som idag är gräsmattor en gång var en del av en trädgårdsanläggning.

De verksamhetsansvariga för Monokrom hade kunnat tänka sig att stannat kvar i de nuvarande lokalerna men i så fall har man två krav. För det första måste stora huset där man håller till idag genomgå en omfattande renovering och för det andra vill man få tillgång till en större del av stora huset för att kunna utöka verksamheten. Man tror inte att det skulle innebära några problem om verksamheten fick vara kvar i nuvarande lokaler och nya bostadshus byggdes i parken. Eventuella problem med ljud går att bygga bort. Om man inte kan få vara kvar i folketspark har man ställt som krav att den nya lokal man flyttar till ska vara minst 1000m² stor. Man har haft erbjudande om att bli en del av det nya kulturhus som kommunen planerar att bygga någonstans i centrala Kalmar men man har avböjt det eftersom man inte känner att man riktigt passar in i den typen av verksamhet. Man

Snuskulan vars äldsta delar troligen byggdes på 1860-talet.

har också erbjudits andra lokaler men hittills har man inte hittat något som uppfyllt de krav man har.

Kalmar folkdanslag vill också gärna vara kvar i Folkets park. Lokalerna passar deras verksamhet och ligger bra till för föreningen.

Även PRO Graniten vill gärna vara kvar och spela i Folkets park eftersom platsen ligger bra till för många av medlemmarna. Ingen från kommunen har erbjudit dem något alternativ till banorna i Folkets park men man har själva sett att man nu bygger nya boulebanoer vid Skälby. Man har också erbjudande från grannföreningen i Lindsdal att få använda deras banor. Helst vill man dock vara kvar i Folkets park. Om det skulle bli så vill man få möjlighet att bygga en liten stuga där man kan fika om det regnar, förvara saker och framförallt ha tillgång till toalett. Nu får man använda toaletterna i de lokaler som finns på området men man har inte egen nyckel dit och finns det ingen på plats i någon av lokalerna kan det bli besvärligt.

Alla de privatpersoner som intervjuats i projektet tycker att det är tråkigt om Folkets park skulle försvinna. Det beror på att man har många minnen förknippade med platsen men många tycker också att det behövs den typ av lokaler som Folkets park kan erbjuda. Många anser också att kommunen medvetet struntat i att ta sitt ansvar som fastighetsägare och låtit byggnaderna förfalla så att man skulle kunna säga att de bör rivas. Anna (38) har många idéer och tankar om Folkets park. Hon vill att man skapar en arbetsgrupp som tar fram förslag på hur parken och dess byggnader ska kunna användas. Några av dem som intervjuats tycker också att det behöver få finnas allmänna gröna platser i staden. Folkets park är kanske inte så stor men den erbjuder ett lugnare stråk som bryter av i stadsmiljön. Den innebär också en buffertzon mellan den tungt trafikerade Södra vägen, järnvägens rangerbangård, de industrier som ligger norr om Södra vägen och Falkenbergssområdets villa- och höghusbebyggelse.

Vaktmästarbostaden från 1915.

Entrén till danspaviljongen.

Närbild av räcke vid danspaviljongen.

Parkens värden

Folkets park i Kalmar var en gång en typisk svensk folkpark med det utbud av nöjen som den här typen av anläggningar skulle erbjuda besökarna. Genom ett förändrat nöjesliv och förändrade vanor spelade folkparkerna under 1970- och 80-talet ut sin roll som nöjesställe och självklar samlingspunkt. Många folkparker slogs igen och revs helt eller delvis. De som blev kvar fick en förändrad verksamhet. I Kalmar innebar det att den förening som drev folketshus tillslut upphörde och fastigheten övertogs av Kalmar kommun. Verksamheten gick från att vara inriktad mot en intresserad allmänhet till föreningsverksamhet. Idag letar kommunen en ny användning av området och hela eller delar av det byggnadsbestånd som finns kvar. Denna process pågår och ingen vet i dagsläget vad som kommer att hända.

År 1949 sattes fontänskulpturen "Flicka och groda" upp i Folkets park. Då prydde den serveringsterrassen. Idag står grodan ensam kvar vid resterna av en trädgårdsdamm.

Socialhistoriskt sett var Folkets park ursprungligen arbetarrörelsens arena men med tiden blev den en plats dit alla grupper i samhället sökte sig på grund av det utbud av nöjen som erbjöds. Folkparkerna blev de mindre städernas viktigaste nöjesplatser. Det var till Folkets park alla stora svenska och ibland också även utländska artister sökte sig för att uppträda. Här fanns de lokaler och den organisation som krävdes för att till exempel ta emot storheter som Snoddas som kunde dra tusentals människor till sina framträdanden. Genom folkparkernas utbud speglas svenskarnas nöjesliv under 1900-talet med skiftande mode och smak. Detta utgör ett viktigt socialhistoriskt värde för Folkets park.

I Kalmar stads historia och framförallt i Kalmar arbetarrörelsens historia har naturligtvis Folkets park en viktig roll. Det var en plats som förenade kalmarbor genom det utbud av nöjen som lockade människor till parken men också genom de gemensamma arbetsinsatser som parken krävde. Folkets park var en del av tidsandan där det gällde att skapa arenor för den unga arbetarrörelsen där man fick verka. Man var en del av den skolning och upplysning som arbetarrörelsen arbetade för. Genom föreningsliv och gemensamma ansvar lärde man sig demokratins spelregler och tränades i att bli värdiga medborgare som kunde visa samhällets övre skikt att man var mogna att ta det ansvar och inflytande man krävde att få.

Vad gäller anläggningen och byggnaderna finns också kulturhistoriska värden att beakta. Flera av byggnaderna på området är redan idag skyddade med q i detaljplanen. Inför de förändringar som området kommer att gå igenom de närmaste åren pågår arbetet med en ny detaljplan. Som en del av det arbetet arbetar länsmuseum på uppdrag av Kalmar kommun med en kulturhistorisk utredning av området. I det arbetet kommer parkens värden vad gäller anläggningar och byggnader närmare att beskrivas.

Den stensatta terrassen markerar den ursprungliga gränsen för folketspark-området. Trappor leder upp till den kuperade västra delen av parken där Snuskulan står.

Bevarande-, vård- och informationsinsatser

Eftersom det råder stor osäkerhet om vad som kommer att hända med Folkets park i Kalmar under de närmaste åren är det idag svårt att ta ställning till vilka åtgärder som kommer att krävas för att värna Folkets parks kulturhistoriska värden. De byggnader som skyddas med q i planen är dock viktiga att vårda väl. Underhållet är eftersatt och man behöver göra en vård- och underhållsplan vilket kräver samarbete med anti-

kvarisk expertis. Det gäller även parkmiljön med träd, planteringar och anläggningar som kan ha ett kulturhistoriskt värde och därför ska bevaras.

Ägaren Kalmar kommun har uttryckt en ambition att bevara såväl byggnader och anläggningar som växtlighet.

Jämförelse mellan folkparkerna

Folkets park i Oskarshamn och Folkets park i Kalmar har en likartad historia. De uppstod under 1900-talets inledande årtionde genom stora ideella insatser som nöjes- och mötesplatser för arbetarrörelsen. Under de efterföljande årtiondena såg parkernas verksamhet likartad ut. Dans, musik och teater utgjorde den främsta delen. Den politiska verksamheten blev med åren allt mindre. Parkernas ägaraskap och förvaltning var också desamma. Folkparkerna ägdes av Folkets hus och park-föreningar, i vilka föreningar och privatpersoner kunde teckna andelar. Skötseln och verksamheten utfördes till stor del av ideell arbetskraft.

Under 1960-talet, men framförallt 1970- och 80-talet blev det svårare för folkparkerna att driva den verksamhet som man traditionellt haft sedan starten. Den ökade konkurrensen, svikande besökssiffror och höjda kostnader var några av anledningarna till att de båda föreningarna, i likhet med många andra folkparker i landet, upplevde ekonomiska problem och blev tvungna att vidta konsekvenser. Här valde de två folkparkerna att gå helt skilda vägar. Folkets park-föreningen i Kalmar gick i konkurs 1992. Ekonomin rekonstruerades, men de ekonomiska bekymren kvarstod. 2005 såldes folkparken till Kalmar kommun och Folketspark-föreningen lades ned. Folketspark-föreningen i Oskarshamn som också tampades med ekonomiska svårigheter vid denna tid, gick en annan väg. Föreningen valde istället, som enda alternativ till konkurs, att sälja större delen av parkområdet till ICA som hade önskemål om att etablera sig i området. Byggnaderna revs, träden sågades ned,

marken planades av och en stor butik med tillhörande parkering anlades på dess plats. Kvar av Folkets park blev dansrotundan från 1930-talet.

Idag har de båda folkparkerna stora skillnader. Folkparken i Kalmar är till följd av kommunens ägande i formell mening ingen Folkets park längre. Däremot uppfattas den ännu genom sitt bevarade byggnadsbestånd, de gröna gräsyrtorna och de stora träden som en folkpark. Folkparken i Oskarshamn kan ännu räknas som en Folkets park genom sitt ägande, men är däremot inte längre någon park.

Den enda likheten mellan folkparkerna får idag sägas vara dansverksamheten som i båda parkerna ännu upptar en stor del av verksamheten. I Kalmar Folkets park anordnas inga publika danser, men Folkdanslaget som ansvarar för parken har själva en relativt stor dansverksamhet. I Oskarshamn anordnas ännu en relativt traditionell varierad folkparksverksamhet om än endast inomhus.

Framtiden ser också olika ut för de båda parkerna. För parken i Kalmar är framtiden ännu oviss, men säkert är att det kommer ske omfattande förändringar. För parken i Oskarshamn ser framtiden relativt ljus ut. Folketspark-föreningen har flera planer på hur man ska kunna utveckla verksamheten och få fler att uppmärksamma parkens möjligheter. Men någon park kommer den aldrig kunna bli igen.

Avslutningsvis

På det lokala planet har alla de fyra parkerna varit viktiga för sina respektive städer. De har såväl i Kalmar som i Oskarshamn blivit just de institutioner som man avsåg när de grundades. Många människor har kommit i kontakt med de här platserna och upplevt stora som små händelser i livet just här. För många var nöjeslivet i folkparkerna ett viktigt steg in i vuxenlivet som förknippas med många roliga minnen. För somliga blev besöket i Folkets park verkligen livsavgörande eftersom det var här man träffade sin partner. Den här personliga kopplingen som många har till folkparkerna är den tydligaste skillnaden mellan de båda parktyperna. Stadsparkerna må vara uppskattade vackra platser men det är till folkparkerna man har starka nostalgiska känslor kopplade.

När det gäller folkparkerna är det just ett minnets nostalgiska skimmer som dröjer sig kvar. Verksamheten har passerat sina glansdagar och för att överleva måste man hitta ett sätt att anpassa sig till nya verksamheter. Det arbetet pågår i Oskarshamn och man har goda förhoppningar om att lyckas. I Kalmar har man dock valt en annan väg och Folkets park är som folkpark idag ett avslutat kapitel. Det är en utveckling som många av landets folkparker upplevt under de senaste åren.

Stadsparkerna har än idag en ohotad ställning. De är stadens angelägenhet och ingår i det kommunala utbud som innevånarna i respektive städer idag förväntar sig ska finnas. De är platser som kräver en del hänsyn. Stadens innevånare har ofta starka åsikter om vad som händer i

parken. Det har framför allt blivit tydligt i Kalmar. Inför förändringar krävs tydlig information och en dialog med innevånarna. I både Kalmar och Oskarshamn är frågor kring hur man kan öka stadsparkens attraktivitet centrala. Tydligast är det i Oskarshamn där många av innevånarna som intervjuats har tankar om vad som behövs för att locka fler besökare till stadsparken. I Kalmar är det istället de som bedriver verksamheter i stadsparken som ser det största behovet av att skapa aktiviteter som lockar till besök i parken.

Alla de fyra parkerna är uttryck för Sveriges utveckling under slutet av 1800-talet och 1900-talet. Då de anlades var stadsparkerna delar av den framväxande moderna staden och tillhörde de institutioner som helt enkelt skulle finnas i en stad. Folkparkerna å sin sida var en viktig del av den framväxande arbetarrörelsens ambition att skapa såväl möjligheter för den egna verksamheten som ett förtroende i samhällets ögon. Med tiden blev folkparkerna en viktig del av det svenska nöjeslivets historia. Tillsammans berättar var och en av de fyra sin del av Kalmars och Oskarshamns historia.

Ingången till Monokroms lokaler.

Källor

Litteratur

- Andersson, Robert, *Kalmar folkparks historia 1900-1950*. Kalmar 1951
- Adolfsson, Göran P D, *Jeanssondynastin. Storfinans med Kalmardominans*. Borgholm 1993
- Bergström, C F, 1906, *Oskarshamns historia: 1856-1906*. Oskarshamn 1906
- Bjerkman, Thomas & Sallmark, Lillemor (red), *Vindskifte – Arbetarrörelsens framväxt i Oskarshamn*. Oskarshamns kulturnämnd 1989
- En folkpark jubilerar – Oskarshamns Folkets Park 1907-1957*. Folkets hus och park-föreningen i Oskarshamn 1957
- Folkets Park 1900-1925*. Föreningen Folkets Hus i Kalmar, Kalmar 1925
- Gren, Tomas, *Oskarshamn – vid Smålandskusten*. Oskarshamns kommun, Oskarshamn 2006
- Hammarström, Ingrid (red), *Kalmar stads historia III. Från 1700-talets stad till det moderna Kalmar*. Kalmar 1984
- Hofrén, Manne, *Oskarshamn 1856 - 1956. Historik*. Oskarshamnstidningen, Oskarshamn 1956
- Jumme, Liselotte, *Oskarshamns gamla kyrkogård - Kulturhistorisk inventering av kyrkogårdar/begravningsplatser i Växjö stift 2005*, rapport från Kalmar läns museum, Kalmar 2005
- Jöne, Sten-Anders & Thomas Gren, *Stadsparksvandringar med stadsträdgårdsmästaren*. Oskarshamns kommun, Oskarshamn 2001
- Nilsson, Nicholas & Ring, Cecilia, *Ur dy, lera och sand. Hamn och bebyggelse från det medeltida Kalmar*. Kalmar läns museum, Kalmar 2008
- Stadsparken – en pärla i vårt grannskap*, Ur: Lagerbladet Oskarshamn, nr2 2010, extern informationstidning från SKB.

Opublicerat material

- Teiffel, Johan, *Folkets park*. Oredigerat material om Folkets park i Oskarshamn, 2012.
- Åsenius, Henrik, *Folkets park i Kalmar. Kort historik om byggnadernas tillkomst*. På initiativ av folketshusföreningen, 1993.
- Åsenius, Henrik, *Folkets park i Kalmar. Byggnadsstudie av serveringspaviljongen*. På initiativ av folketshusföreningen, 1993.
- Åsenius, Henrik, *Folkets park i Kalmar. Byggnadsstudie av Snuskulan*. På initiativ av folketshusföreningen, 1993.

Arkiv

- Folkrörelsearkivet för mellersta Kalmar län, Oskarshamn.
- Kalmar läns museums arkiv.
- Kalmar läns museums fotodatabas.
- Lantmäteriet.
- Oskarshamns kommuns bildarkiv.

Ägare och ansvariga för verksamheter som intervjuats

- Ahlberg, Eva, kontorist på Folkets park i Oskarshamn
- Arvidsson, Annika, Stadsparkens fritidsgård i Oskarshamn
- Berglund, Anneli, konstkonsulent Kalmar konsmuseum
- Ekstrand, Magnus, vice ordförande i Oskarshamns hembygdsförening
- Ericson, Johan, verksamhetsansvarig Monokrom
- Finnman, Marie, rektor åk f6-åk 6 på Vallhalla-skolan
- Fogelqvist, Susanne, ordförande i Oskarshamns Folkets park-förening sedan 2011 och ordförande i dansklubben Snésteg

Gren, Thomas, stadsarkivarie på Oskarshamns kommun
Gustafsson, Gunny, oskarshamnsbo som ofta besökte Folkets park på 1960-talet
Holgersson, Charlotte, Träffpunkt Solbacka i Oskarshamn
Holmberg, Kjell-Åke, rektor åk 7-9 på Vallhallaskolan
Johansson, Göran, ordförande i Reumatikerförningen i Oskarshamn
Johansson, Lisa, receptionist på Hotell Ett, Oskarshamn
Jonsson, Bibbi, sondottertill Gustav ”Småland” Johansson som var vaktmästare i Oskarshamns Folkets hus och Folkets park fram till 1949
Karlsson, Asbjörn, chef vid Kyrkogårdsförvaltningen i Oskarshamn
Lyck, Inger, Oskarshamns AIKs kansli
Nilsson, Arne, sekreterare i Hjärt- och lungsjukas förening i Oskarshamn
Nilsson, Jan-Erik, ordförande i PRO Oskarshamn
Nordin, Helén, landskapsarkitekt Kalmar kommun
Petersson, Harriet, ansvarig för PRO Granitens boulevardksamhet
Sjögren, Peter, verksamhetsansvarig restaurang Byttan
Stenmalm, Birgitta, ordförande i Kalmar folkdanslag
Strimfors, Björn, planeringschef Kalmar kommun
Svensson, Sixten, ordförande i Oskarshamns Folkets park-förening mellan åren 1992-2011
Teiffel, Johan, Folkrörelsearkivet för mellersta Kalmar län
Werner, Anne-Lene, parkingenjör på Oskarshamns kommun
Wihlborg, Magnus, kyrkoherde Oskarshamns församling

Websidor

Folkets park i Oskarshamns, www.parkenoskarshamn.se
Kalmar kommun, www.kalmar.se
Oskarshamns kommun, www.oskarshamn.se
Riksarkivet, sökord: Malmö sagostunder, www.nad.riksarkivet.se

Länsstyrelsen
Kalmar län

www.lansstyrelsen.se/kalmar